

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління
Кафедра економіки аналітики, моделювання та інформаційних технологій в
бізнесі

ДИПЛОМНА РОБОТА

Магістр
(освітній рівень)

Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітня програма «Економіка підприємства»

на тему: «Дослідження впливу факторів на рівень беззбитковості та
прибутковості сільськогосподарських підприємств на прикладі ТОВ
«Енселко Агро»»

ДРЕП.

Виконав студент II курсу, група
ЕПм-21-1

Підпис, дата

Д.В.Ліннік
Ініціали, прізвище

Керівник

Підпис, дата

В.В. Лук'янова
Ініціали, прізвище

Нормоконтролер

Підпис, дата

Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри ЕАМ та ІТБ

д-р екон. наук, проф.

Підпис, дата

П.М. Григорук
Ініціали, прізвище

_____ 2022 р.

Хмельницький, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ.....	6
1.1 Сутність витрат, як невід’ємної складової в управлінні господарською діяльністю.....	6
1.2 Методологія проведення аналізу витрат	11
1.3 Роль аналізу беззбитковості в управлінні.....	14
РОЗДІЛ 2 УЗАГАЛЬНЕНА ОЦІНКА ПОТОЧНОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ЕНСЕЛКО АГРО».....	18
2.1 Оцінка стану та розвитку сільського господарства в Україні.....	18
2.2 Загальна характеристика ТОВ «Енселко Агро».....	25
2.3 Комплексна характеристика виробничої діяльності ТОВ «Енселко Агро».....	30
2.4 Загальний аналіз фінансового стану ТОВ «Енселко Агро».....	51
РОЗДІЛ 3 ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА	63
3.1 Застосування факторного аналізу та комп’ютерної діагностики в управлінні поточною діяльністю.....	63
3.2 Точка беззбитковості як опорний інструмент в плануванні.....	70
ВИСНОВКИ.....	77
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ	79
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Діяльність аграрних підприємств невідривно пов'язана з безліччю витрат, понесених під час господарської діяльності. Саме тому, особливе значення приділяється класифікації видатків, адже саме з їхньою допомогою відбувається подальша діагностика внутрішньої системи управління. Яка в свою чергу представлена у вигляді: планів на наступні фінансові періоди.

Класифікація та структура витрат невинно змінюється під впливом науково-технічного прогресу та змін у продуктивності праці, вагомий вплив припадає і на явище глобалізації, яка за певних умов може мати рушійну силу в формуванні витрат.

Основна мета роботи управлінців господарської структури пов'язана з мінімізацією витрат, при умові, щоб доходи підприємства були не змінні чи навпаки зростали. Що зумовлює необхідність проведення комплексного аналізу витрат діяльності.

В свою чергу, це створює необхідність володіти даними стосовно обсягів виробництва, чисельності працівників, необхідної кількості матеріалів для виробництва та їхньої вартості, оснащеність основними засобами робочих місць, усі зобов'язання пов'язані з виробничим процесом, фінансові результати, тощо.

Проведення такого аналізу дозволить не лише визначити які процеси фактично відбуваються в процесі діяльності, а й визначити фактори впливу на їх зміну, що в перспективі за правильних управлінських рішень дозволить знизити собівартість управління, та примножити прибутки.

Результати різноманітної кількості проведених досліджень звітують про нерозривний зв'язок між собівартістю виготовленої продукції, та продуктивністю праці. Причому мається на увазі не продуктивність праці працівників, а продуктивність виробництва в цілому. Продуктивність може бути виражена як у вартісному так і кількісному виразі. Причому для

абсолютної більшості підприємств, кількісна продуктивність праці відображує затрати часу на виготовлення продукції.

Час, це саме той фактор впливу, який відіграє вирішальну роль у виробництві. Водночас він найважче піддається зовнішньому впливу, що робить його майже не змінним, так як на нього щоденно постійно впливають не лише внутрішні, ай зовнішні фактори.

В діяльності аграрних підприємств, часу відведено вагоме значення, адже важливо вірно підібрати той період коли необхідно здійснювати посів та збір урожаю. При цьому затрати часу на данні процеси несуть в собі фактори впливу на формування витрат та прибутків, наприклад погодні умови з одного боку, можуть сприяти виробництву, що дозволить скоротити витрати, та примножити прибутки, а з іншої сторони можуть в буквальному значенні зупинити робочий процес, що приведе до збільшення витрат, та втрат прибутків.

Основна мета даної дипломної роботи полягає у дослідженні впливу факторів на рівень безбитковості та прибутковості агропромислової галузі в цілому та на прикладі підприємства ТОВ «Енселко Агро».

Під час проведення дослідження було виконано головне завдання, яке полягало у визначенні проблемних ділянок сільськогосподарських господарств за допомогою різноманітних методів математичного та графічного аналізів, на прикладі ТОВ «Енселко Агро».

Предмет дослідження заключається у впливі факторів на формування витрат та доходів при веденні господарської діяльності.

Об'єктом даного дослідження виступає Товариство з обмеженою відповідальністю «Енселко Агро».

Одержані результати можуть бути використанні в внутрішній звітності витрат та планування кошторису на майбутні періоди.

В процесі проведення даного дослідження мною було опубліковано наступні роботи [11, 12].

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

1.1 Сутність витрат, як невід'ємної складової в управлінні господарською діяльністю

Менеджмент промислового підприємства бере своє підґрунтя в управлінні процесом виробництва, особлива частка якого припадає на управління витратами. Побудовою оптимальної системи управління витратами щороку займаються економічні відділи кожного підприємства. При такому плануванні вагома частка припадає на збір та обробку інформацію по витратах попередніх звітних періодів. Причому обробці підлягає не лише інформація щодо понесених витрат, необхідно розуміти на які саме об'єкти діяльності були спрямовані грошові потоки.

На сьогоднішній день існує безліч визначень і трактувань витрат з різних точок зору та економічного уявлення. Однак задля більш точного розуміння сутності поняття «витрат» варто розпочинати дослідження з його зародків.

Зумовило появу такого явища як «витрати» саме людське існування, адже для повноцінного життя людина постійно щось витрачає [23]. Наприклад проста здавалось би дія: розвести багаття потребує витрат деревини (гілки, тріски, тирсу), сухого листя чи паперу, кремнію чи сірників (запальнички). Тож не дивно що перші зародки обліку витрат були зафіксовані ще 2500 років до н.е., у стародавньому Єгипті.

Єгиптяни в процесі господарської діяльності складали щоденні письмові звіти по понесених витратах, користуючись якими проводили облік, контроль та нормування видатків. Вже у XV ст. до н.е., було створено зародки державного рахівництва, відбувалося ведення облікових книг та складалася щорічна звітність фінансових результатів.

У давньому місті Вавилоні (2200-2150 р. до н.е.) не відставали від Єгипту, тут відбувався розподіл витрата на заробітну плату відповідно до відведених

зведених нарядів, по видах робіт та категоріями робітників. Проводився також і облік витрат сировини, та робочого часу у людино-днях, а також і випуск продукції. В них навіть була власна система обліку одиниць виміру, для кожного виду продукції власна. Деякі з них збереглися й до сьогодні, наприклад в металообробній промисловості активно використовують масу виробу як одну з основних його характеристик [23].

З часом прогресивність людської діяльності зумовила і виникнення нових поглядів на витрати. Так у ХІХ столітті виникають дві основні течії поглядів, в епіцентрі яких перебуває «показник витрат». До цих двох течій належать трудова теорія вартості та теорія граничної корисності, які є основою та підґрунтям існування інших теорій.

Економічна концепція теорії трудової вартості була заснована такими всесвітньо відомими економістами класичної школи політекономії як: Вільям Петті, Адам Сміт, Давид Рікардо та Карл Маркс. Розроблена ними концепція на сьогоднішній день носить назву «Теорія вартості», в основі якої вартість товару. Найбільш вартісний вклад в теорію вартості вніс Карл Маркс, який стверджував, що товар є похідною понесених витрат. Інакше кажучи, певних абстрактних зусиль (розумові здібності, фізичні зусилля) та зусиль виражених в грошовій формі (заробітна плата, матеріали) які були витрачені на створення цієї продукції.

В свої працях він класифікує витрати за двома ознаками:

- чисті витрати – відображають ту величину витрати які витрачені виключно на створення продукції, це можуть бути матеріальні витрати, оренда техніки, оплата праці виробничого персоналу, тощо;
- додаткові витрати – несуть в собі підґрунтя витрат, які збільшують вартість товару, це наприклад бренд підприємства, витрати понесені на рекламу, витрати інтелектуальної власності тощо [17].

Вагомий вклад в розвиток теорії вартості у своїх роботах висвітлив і Адам Сміт. Він сформулював концепції вартості, згідно з якими вона визначається як: витрати понесені на виробництво товару; оплата праці

найманих працівників; сума доходу, отримана в результаті реалізації товарів. Цікаво, що всі роботи Адама Сміта присвячені теорії вартості центруються навколо праці, як основної сили понесених витрат.

Представники класичної школи політичної економії трактують явище витрат підприємства як сукупності спожитих у процесі виробництва засобів виробництва та необхідної праці робітників, які визначають, скільки коштує власне саме виробництво і реалізація товарів.

Зародки формування теорії граничної корисності були зафіксовані ще за часів Аристотеля, однак засновниками даної концепції прийнято вважати К. Менгером, Ф. Візером, Є. Бем-Баверком, Н.В. Сеніор, які були представниками австрійської школи політичної економії у 70-х роках ХІХ століття.

Свої погляди вони будували виходячи з теорії вартості, вважаючи такий підхід не вірним, адже в такому випадку не враховується корисність самого товару. Представники австрійської школи стверджували, що унікальність товару і його користь для споживача утворює його реальну ціну.

В своїх працях Н.В. Сеніор приділяє визначну роль корисності товару при формуванні його ціни. Витрати ж, понесені під час виробництва виступають лише регулятором цін, тоді як кінцевий результат залежить від ринкового попиту і пропозиції [3].

На початку ХХ століття неокласична школа започаткувала використання математичних методів в теорії витрат. Представники даної школи керувалися думкою, що економіка функціонує за принципом порівняння витрат понесених на виробництво та реалізацію продукції і доходів, одержаних від реалізації. Так науковці даної школи змогли наглядно показати взаємозв'язок між теорією витрат та попиту і пропозиції, за допомогою методів математичного аналізу.

Німецький науковець Е. Шмаленбах в своїх працях стверджує, що актив балансу є витратами, які не стали доходом, а пасив абсолютно протилежний до активу, є доходом, який не став витратами.

Таким чином, наукова спільнота ХХ століття трактувала витрати, як сукупність матеріальних та грошових потоків задля здійснення виробничої

діяльності підприємства, що в свою чергу виступає основою для здійснення калькуляції собівартості продукції [26].

На сьогоднішній день в науковій громаді знаходиться безліч різноманітних трактувань явища витрат. Як і раніше, розбіжності знаходять своє коріння у різних поглядах дослідників. Дехто розглядає витрати з точки зору вартості засобів виробництва, інші ж стверджують, що витрати необхідно розглядати з позиції їхнього використання в процесі виробництва. Різноманітність визначень поняття витрат наведена у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Сучасні трактування витрат виробництва [14]

Д. Мілтон	Витрати – це те, що необхідно віддати, аби отримати бажаний результат
Р. Ентоні і Дж. Ріс	Витрати – це представлена у грошовому виразі величина ресурсів, які використовуються з певною метою
П(С)БО	Витратами періоду вважається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які зумовлюють зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).
Л. Брю, Едвін Дж. Долан, Дейвід Е. Ліндсей	платежі за ресурси, що не належать власникам фірми (паливо, сировина, електроенергія тощо); платежі за використання ресурсів, що є власністю виробника і не оплачуються (грошові платежі, які б могла отримати фірма при найвигіднішому самостійному використанні даного ресурсу)
Н. Сірома	Витрати - це виражені у грошовій формі витрати різних ресурсів (праці, сировини, матеріалів, основних засобів, фінансових ресурсів) у процесі виробництва, обігу і розподілу продукції, товарів

Наразі увага економістів прикута до конкретної інформації по витратах понесених на виробництво номенклатури продукції. Тому слід розглянути структуру витрат відповідно до П(С)БО (Положення (стандарт) бухгалтерського обліку).

Згідно з рисунком 1.1, загальні витрати підприємства поділяються на витрати операційної, фінансовою та інвестиційною діяльності, а також, податок на прибуток та витрати, які були понесені в результаті надзвичайної ситуації.

Отже, еволюція поняття витрат невідривно пов'язана з історичними відносинами, що протягом століть складаються на товарному ринку. Так наприклад в часи фараонів єгиптяни вели облік своїх надбань та видатків.

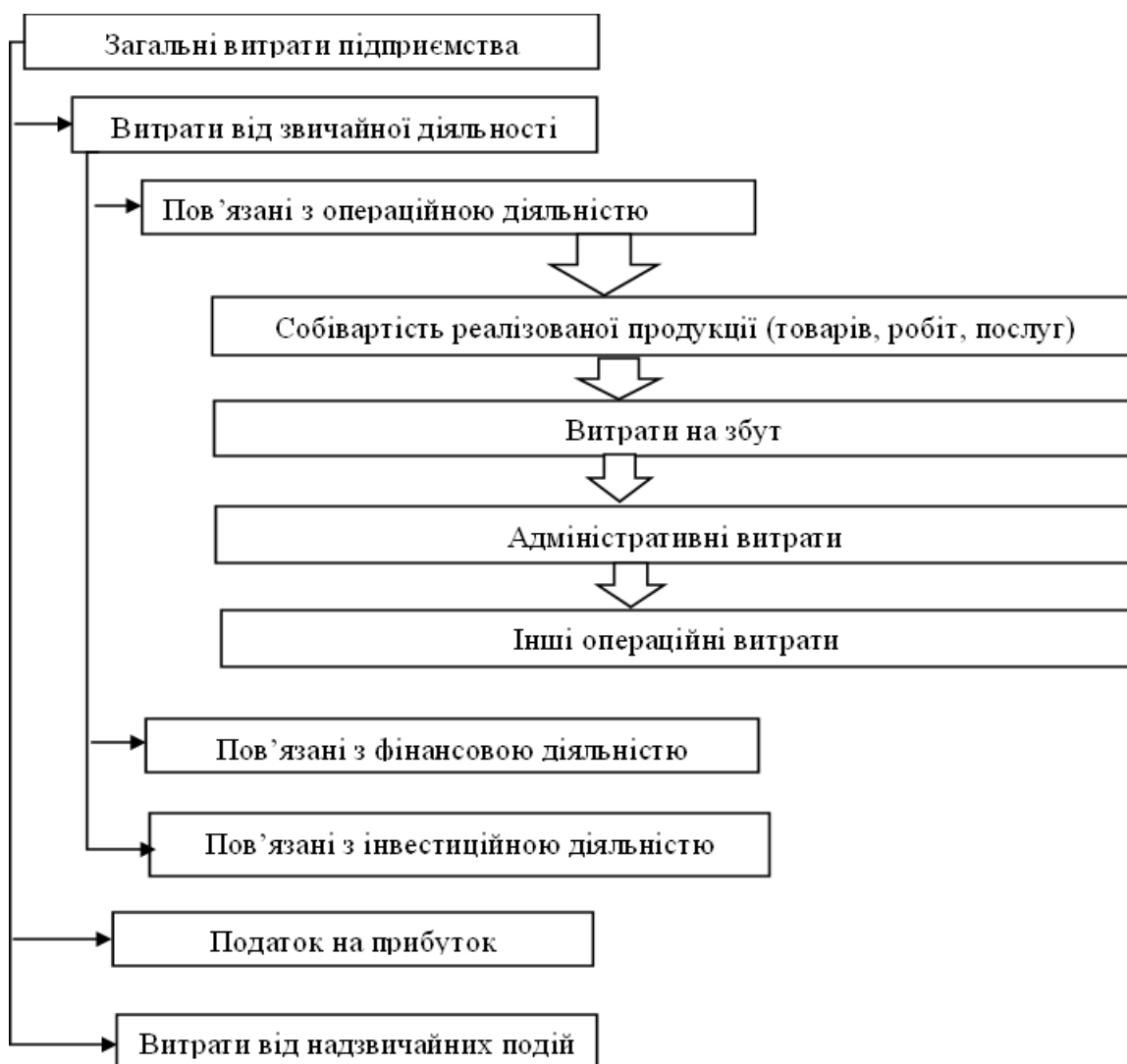

Рисунок 1.1 – Структура витрат підприємства відповідно до П(С)БО [19]

В 19 столітті важлива ланка виробництва була зосереджена на вартості праці, як основі будь якої діяльності. 20 століття відзначилося первісним зародком формування теорії попиту та пропозиції, коли ціна формувалася відповідно до ринкової конкуренції та якостей продукції.

Сьогодні ж витрати відіграють головну роль у веденні бізнесу. Ціна формується не лише за рахунок одного фактору впливу, а враховує витрати уся сукупність витрат і зусиль задіяних у виробництві та збуті.

1.2 Методологія проведення аналізу витрат

В умовах ринкової економіки особлива увага приділяється методам досягнення кінцевого результату. Тому сьогодні суть менеджменту на підприємствах полягає у контролі обсягів виробництва, собівартості як виробництва в цілому, так і одиниці продукції, а також, доходів, одержаних в результаті господарювання. Саме така ситуація виділяє витрати як ключовий фактор управління підприємством.

У забезпеченні продуктивної діяльності підприємства важливо досягнути оптимального рівня витрат понесених в процесі виробництва. Власне заради цього і необхідно проводити функціональний аналіз витрат, за результатами якого можна буде робити висновки, щодо зниження витрат по деяких статтях, чи навпаки, їх збільшення [25].

Витрати бувають планові, однак існують ситуації, коли їх виникнення спонтанне. Окрім того на їх величину впливає величезна сукупність факторів, наприклад: масштаби виробництва, чисельність найманого персоналу, обслуговування основних засобів, кількість матеріалів та засобів виробництва, оренда виробничих приміщень, плата комунальних послуг тощо. Ця ситуація зумовлює утворення класифікації витрат, як системи їхнього обліку, фіксації та обробки [13].

Витрати класифікують за їхніми ознаками, що створює можливість визначити загальну спрямованість їхніх потоків. Загальноприйнята класифікація витрат наведена у таблиці 1.2.

Важливе місце під час проведення аналізу витрат відведено аналізу витрат статей калькуляції, які в свої основі відносяться на виробництво одиниці продукції і на весь об'єм виробництва. Для підприємства ТОВ «Енселко-Агро» статті калькуляції розподіленні на прямі витрати, загальновиробничі та адміністративні, таблиця 1.3

Як видно з таблиці 1.3 підприємство здійснює значну кількість витрат за різноманітними напрямками. Наприклад стаття «енергоносії» включає в себе витрати на паливно-мастильні матеріали, електро- та газопостачання.

Таблиця 1.2 – Класифікація витрат підприємства [21]

Ознаки класифікації	Групи витрат
За елементами витрат	Матеріальні витрати, відрахування на оплату заробітної плати, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати
За способом включення в собівартість продукції	Прямі, загальновиробничі, адміністративні
За відношенням до виробництва	Змінні, постійні
За можливістю встановлення нормативів	Нормовані, ненормовані
За видами діяльності	Витрати операційної діяльності, витрати фінансової діяльності, витрати інвестиційної діяльності, витрати від надзвичайної ситуації
За календарним періодом	Поточні, періодичні

Основна мета проведення такого аналізу полягає в у всебічній оцінці витрат, за допомогою якої визначається їхній рівень, динаміка та структура. За результатами аналізу відбувається подальший управлінський процес. Приймаються рішення стосовно оптимізації виробництва та проводиться попереднє планування не лише витрат, а й бюджету в цілому.

Будь який аналіз витрат розпочинається з визначення відхилень планових значень від фактичних, це дає змогу побачити на скільки зросли чи скоротилися витрати звітного періоду. Далі відбувається занурення в калькуляційні статті. Постає необхідність визначити з яких причин і на скільки зафіксоване зростання, що створює можливість уникнути цього в майбутньому.

Виконати такий аналіз можливо за допомогою обробки вихідної інформації, при цьому використовуються такі методи:

- абсолютних відхилень;
- відносних відхилень;
- темпи приросту;
- математичного модулювання;

- факторний аналіз;
- методи прогнозування;
- графічні методи, тощо [14].

Таблиця 1.3 – Статті калькуляції витрат ТОВ «Енселко Агро»

Статті витрат		
Прямі витрати	Загальновиробничі	Адміністративні
Оплата праці	Заробітна плата	Заробітна плата, роботи та послуги
Енергоносії	Матеріальні витрати	Матеріальні витрати
Насіння, мінеральні добрива	Орендна плата за основні засоби	Представницькі витрати та реклама
Засоби захисту рослин	Послуги по обслуговуванню виробництва	Витрати на охорону праці
Інші матеріальні витрати	Ремонти та технічне обслуговування	Відрядження
Витрати понесенні під час вирощування зерна, в т.ч <ul style="list-style-type: none"> – Обробіток ґрунту – Посів – Внесення засобів захисту рослин та міндобрив – Збирання та перевезення продукції – Інша додаткова робота 	Відрядження та продукти харчування	Оренда легкових автомобілів
Послуги елеваторів	Операційна оренда	Витрати соціальної сфери
Орендна плата за землю	Інші загальновиробничі витрати	Оформлення договорів оренди
Єдиний податок 4-ї групи		Податки та збори
Інші прямі витрати		Інші адміністративні витрати

Варто зауважити, що аналіз витрат чітко пов'язаний й з іншими показниками діяльності підприємства, це наприклад [4]:

- ціна одиниці продукції;
- обсяги виробництва;
- чисельність працівників, та їх рух;
- кількість основних засобів в грошовому вираженні, та їх рух, тощо.

Важливими показниками діяльності, які в свою чергу є об'єктами дослідження виступають [8]:

- продуктивність праці;

- рентабельність (доходу, витрат, капіталу, тощо);
- фондівіддача та фондомісткість;
- матеріаловіддача та матеріаломісткість;
- коефіцієнти обороту по прийому та вибуттю, коефіцієнт плинності кадрів;
- коефіцієнт оновлення та вибуття основних засобів;
- коефіцієнти ліквідності (активу/пасиву);
- показники фінансової стійкості, тощо.

За допомогою саме цих показників і проводиться факторний аналіз, який дає змогу побачити в конкретних цифрах зміна якого фактору має вагомий вплив на фінансову діяльність підприємства.

1.3 Роль аналізу безбитковості в управлінні

Основна причина діяльності усіх господарських одиниць криється в одержанні прибутку. Однак задля його отримання необхідно провести колосальну роботу, яка в своїй основі для більшості підприємств однакова. Необхідно звести виробничі витрати до мінімуму, при цьому бажано, щоб обсяги виробництва не скорочувалися, а продуктивність зростала.

Саме це й створює необхідність постійного збору та обробки вихідної інформації під час ведення діяльності. Адже витрати, визначаються впливом безлічі факторів, як зовнішнього, так і внутрішнього впливу.

Варто зауважити, що усунути внутрішній вплив зазвичай набагато легше аніж зовнішній. Саме тому в першу чергу постає необхідні проведення фінансового аналізу, одним з відгалужень якого є аналіз безбитковості.

Його основна мета полягає у визначенні обсягу продукції, для якого дохід від реалізації товарів (робіт, послуг) рівний повним витратам понесеним під час виробничого процесу. Повні витрати являють собою суму постійних та змінних витрат підприємства.

Даний аналіз в своєму результаті відображує явище точки беззбитковості, яка й відображує необхідно кількість реалізованої продукції задля покриття витрат, [1].

В цій точці, де виручка дорівнює витратам, підприємство функціонує беззбитково. Іншими словами аналіз беззбитковості проекту – це дослідження зв'язку обсягу виробництва, собівартості продукції та прибутку при зміні цих показників у процесі виробництва.

Даний аналіз дозволяє визначити вплив на прибуток зміни наступних чинників:

- обсягу реалізації;
- асортименту продукції, що реалізується;
- ціни реалізації;
- постійних витрат;
- змінних витрат.

Простота розрахунків робить аналіз беззбитковості досить популярним на практиці. Обсяг продажів у точці беззбитковості являє собою вартість беззбиткових продажів, а ціна одиниці продукції в цьому разі є беззбитковою ціною продажів.

Точка беззбитковості являє собою обсяг реалізації, при якому доходи підприємства дорівнюють його витратам, рисунок 1.2. Її розраховують для одного виду продукції (фізичний обсяг) за такою формулою [5]:

$$ТБ = \frac{ПВ}{Ц - СЗВ} \quad (1.1)$$

де, ТБ – точка беззбитковості;

ПВ – постійні витрати;

Ц – ціна одиниці продукції;

СЗВ – середні змінні витрати або виробнича собівартість одиниці продукції.

Для розрахунку точки беззбитковості в грошових одиницях постійні витрати відносять до маржинального доходу реалізації одиниці продукції або коефіцієнту маржинального доходу.

Коефіцієнт маржинального доходу – це відношення маржинального доходу від реалізації одиниці продукції до її ціни.

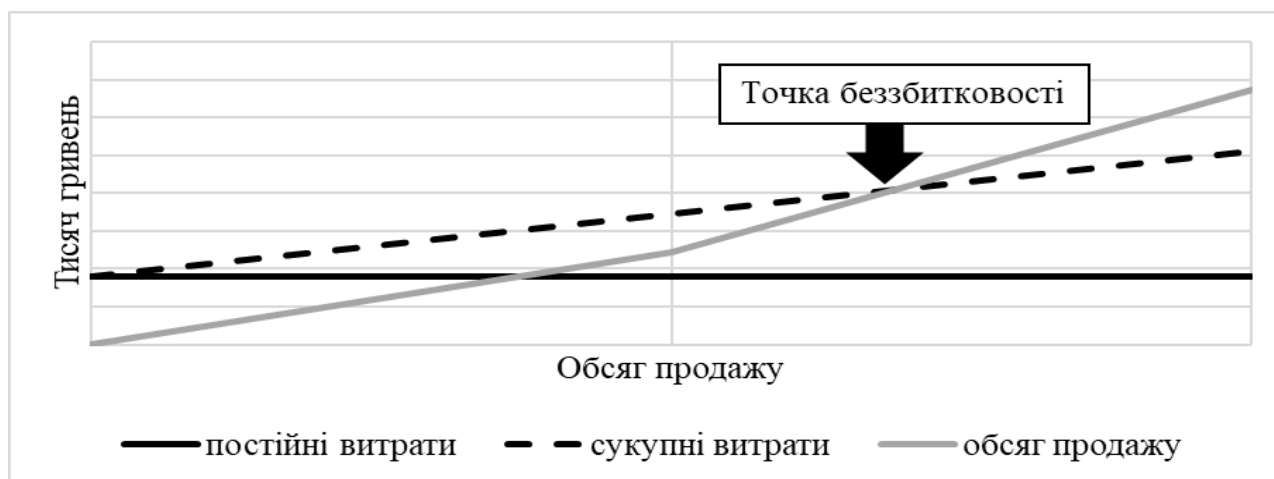

Рисунок 1.2 – Графік точки беззбитковості [4]

В тому разі, коли підприємство спеціалізується на виробництві одночасно різних видів продукції слід урахувувати те, що кожен товар має різну величину змінних витрат. Тому треба розрахувати спочатку частку кожного виробу в загальному обсязі виробництва, а потім визначити загальний зважений дохід.

Вартими уваги також є і похідні точки беззбитковості [5]:

- межа безпеки, являє собою кількість продукції, яка приносить чистий прибуток
- індекс безпеки, який відображає, ту кількість продукції, яка приносить підприємству чистий прибуток.

Проведення таких розрахунків являє собою підґрунтя, під час прийняття рішень. Для керівництва підприємства результати розрахунків покажуть величину прибутку, яку буде одержано за вказаної ціни, та величини витрат.

Ґрунтуючись на отриманому результаті аналізу беззбитковості відповідним керівництвом приймається рішення стосовно подальшої долі підприємства.

В залежності від одержаних результатів можуть бути прийняті такі рішення [2]:

1. В тому разі, коли витрати вищі за одержанні прибутки, перед управлінцем постає кілька варіантів розвитку подій:

– прийняти рішення про завершення господарської справи та оголосити про банкрутство;

– за допомогою повного всебічного внутрішнього аналізу визначити проблемні точки, та спробувати їх усунути, наприклад зняти з виробництва збиткову продукцію (яка не приносить доходів);

– можна створити бізнес план, та спробувати залучити зовнішніх інвесторів, грошове вливання яких дозволить змінити виробничу структуру;

– як варіант постає й можливість продажу підприємства, чи його злиття з конкуруючою фірмою.

2. Коли ж доходи вищі за витрати, кількість подальших рішень збільшується в геометричній прогресії, що зумовлює проведення більш конкретного внутрішнього фінансового аналізу, за результатами якого буде визначено куди спрямовувати грошові потоки, наприклад інвестувати в оновлення основних засобів тощо.

В тому разі коли даний аналіз проводиться з метою прийняття рішень стосовно інвестиційного проекту, то базуючись на одержаних результатах керівництво зможе прийняти рішення впроваджувати його за власний рахунок, чи скористатися можливістю залучення зовнішніх інвесторів.

Для яких одержані цифри покажуть на скільки підприємство прибуткове, звичайно треба буде обґрунтувати їх повним фінансовим аналізом діяльності, представлених у вигляді бізнес плану.

РОЗДІЛ 2 УЗАГАЛЬНЕНА ОЦІНКА ПОТОЧНОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ЕНСЕЛКО АГРО»

2.1 Оцінка стану та розвитку сільського господарства в Україні

На сьогоднішній день наша держава займає одну з провідних позицій в рейтингу експортерів зернових культур у світі. Так з 2019 року Україна займає 7 місце в рейтингу світових експортерів пшениці, та по сьогодні є найбільшим експортером соняшnikової олії. Основний чинник, який зумовлює такі високі результати полягає в родючості чорноземів, адже в Україні зосереджено близьку 25% покладів даного типу ґрунту у світі [22].

Міжнародна спільнота прозвала Україну «житницею Європи», оскільки саме наша батьківщина вирощує найбільшу кількість зернових, зернобобових та кормових культур серед країн Європейського Союзу [24].

За даними державної служби статистики лише в 2019 році було засаджено 24 096 тисяч гектар, таблиця 2.1.

Таблиця 2.1 – Площа посіву сільськогосподарських культур в Україні [6]

Найменування видів продукції	Рік			Абсолютні відхилення (+; -)		Відносні відхилення (Темпи приросту)%	
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2020-2019	2021-2020
Пшениця озима зерно	6 629,200	6 349,900	6 869,800	-279,30	519,90	-4,21	8,19
Ріпак озимий	1 247,700	1 077,800	971,800	-169,90	-106,00	-13,62	-9,83
Кукурудза зерно	4 306,200	5 164,800	5 164,100	858,60	-0,70	19,94	-0,01
Соняшник	5 759,900	6 381,300	6 523,900	621,40	142,60	10,79	2,23
Соя	1 504,600	1 323,200	1 271,500	-181,40	-51,70	-12,06	-3,91
Інші зернові та зернобобові культури	4 648,100	5 623,600	5 638,500	975,50	14,90	20,99	0,26
Разом	24 095,70	25 920,60	26 439,60	1 824,90	519,00	7,57	2,00

Найбільшу частину посівів займають площі відведені під пшеницю озиму та соняшник, рисунок 2.1.

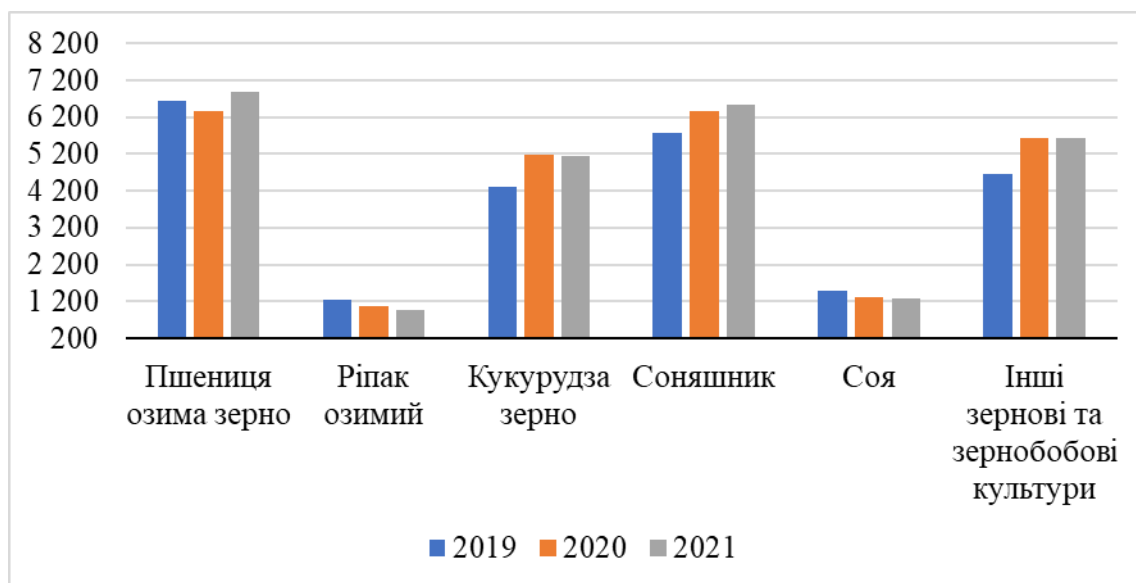

Рисунок 2.1 – Динаміка посіву культур в Україні у 2019 – 2021рр

Згідно з наведеними у рисунку 2.1 даними видно, що чи не найбільша частина посівів припадає на культуру соняшнику, з зерна якої виготовляється олія. Саме за цією культурою протягом усього аналітичного періоду спостерігається тенденція до зростання. Наприклад у 2020 році приріст площ посів становить 10,8%, а у 2021 році ще 2,2%.

Значні посіву відведені і під кукурудзу, з зерна якої можна виготовити безліч вторинної продукції, наприклад популярний в США кукурудзяний хліб. В Україні ж останнім часом став незамінним у випічці кукурудзяний крохмаль, який додає мучним виробам неповторний смак та м'якість.

Майже на одному рівні знаходяться посіви сої та ріпаку, по яким зафіксована негативна тенденція до скорочення посівів. Так у 2020 році площа посіву відведена під ріпак скоротилася на 170 тисяч гектар, що становить 13,6% приросту. У 2021 році під скорочення потрапило ще близько 100 тисяч гектарів, що в свою чергу призвело до скорочення приросту посіву на 9,8%, рисунок 2.2.

По культурі сої в 2021 році помічено сповільнення негативної тенденції, скорочення площ становить лише 52 тисячі гектар, тоді як попереднього року було посіяно на 181,4 тисяч гектар ніж у 2019 році.

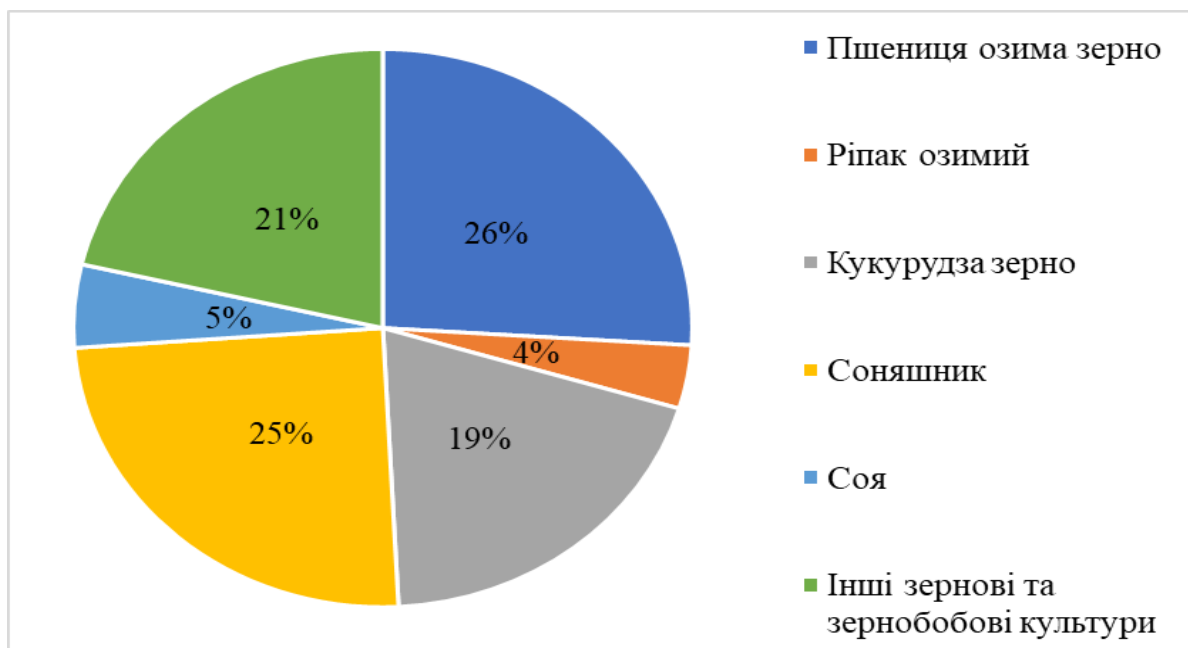

Рисунок 2.2 – Структура посіву культур в Україні за 2021 рік

Інші зернові та зернобобові культури представлені такими культурами як: пшениця яра; ріпак ярий; буряки; картопля; горох, квасоля та інші зернобобові; ячмінь; жито; рис тощо. Враховуючи таку різноманітність насаджень по даному класу культур не зафіксовано скорочень площ, навпаки, з кожним роком посів збільшується, про що свідчить структура посіву, наведена на рисунку 2.2.

Згідно з рисунком 2.2, саме найбільша частка посіву у 2021 році була відведена під посів пшениці та соняшнику, однак і практично на одному рівні з ними є посів інших зернових та зернобобових. 19% площі відведено під посів кукурудзи, і лише 4% – 5% під культури ріпаку та сої відповідно.

В процесі діагностики даної галузі варто зазначити що значна частка посівів припадає на приватні аграрні підприємствам, тоді як державні посіви займають абсолютну меншість [15].

Згідно з рисунком 2.3, абсолютна більшість посівів припадає на приватний сектор аграрного бізнесу. Так наприклад державні підприємства виділяють на посів сої 183,4 тисяч гектарів у 2021 році, а на посів ріпаку припадає лише 12,8 тисяч гектарів, що робить дані види культур не конкурентними на ринку України для приватного бізнесу. Звідси можна

зробити висновок, що соя та ріпак вирощуються на покриття внутрішніх потреб товарного ринку.

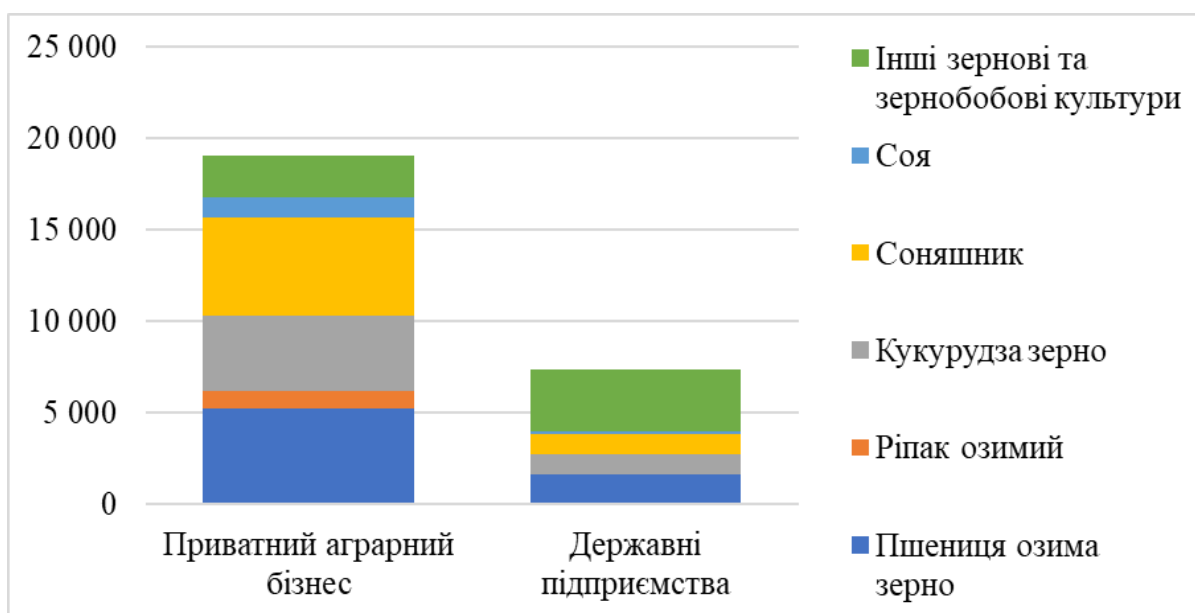

Рисунок 2.3 – Частка посіву зернових та зернобобових культур в Україні у 2021 році [22]

Виключення становить тільки група інших зернових та зернобобових культур, вирощуванням яких займається держава задля задоволення власних потреб у виробництві та переробці вторинної сировини. Наприклад з переробки цукрового буряка держава забезпечує потребу населення в цукровій продукції.

Приватний же сектор здебільшого орієнтований на вирощування пшениці, соняшнику, та кукурудзи, що відповідає попиту на міжнародному зерновому ринку.

Однак сукупність факторів впливу на сільськогосподарську діяльність в Україні не всі підприємства здатні успішно функціонувати. Так за період від 2019 до 2021 року з ринку вийшло понад дві тисячі підприємств.

Так згідно з даними наведеними в таблиці 2.2, в 2019 році на теренах нашої держави працювало 34 тисячі 673 підприємства. Однак в наступних періодах зафіксоване стале скорочення представників сільського господарства.

В 2020 році завершило свою діяльність чотири великих агро компаній, які не витримали конкуренції.

Що вже говорити про малі підприємства, обсяги діяльності яких розподіляються на площу меншу від 100 гектарів. З них вибуло у 2020 році понад 20 тисяч, а у 2021 році, ще 665.

Таблиця 2.2 – Структура діючих підприємств в Україні

Площа, га	Кількість діючих підприємств			Абсолютні відхилення	
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020
до 100,00	21160	19026	18361	-2134	-665
100,01-200,00	3665	3559	3745	-106	186
200,01-500,00	4095	4213	4380	118	167
500,01-1000,00	2766	2765	2833	-1	68
1000,01-2000,00	1917	1880	1938	-37	58
2000,01-3000,00	562	566	604	4	38
більше 3000,00	508	504	542	-4	38
Загалом	34673	32513	32403	-2160	-110

Така важка ситуація у 2020 році пов'язана з пандемією коронавірусу, коли були застосовані безліч обмежень на імпорт та експорт товарів та продукції. Окрім того постраждали самі працівники компаній, та виробництво в цілому, адже обмеження стосувалися кожного.

Хоча 2020 рік і видався важким для більшості підприємств, все ж, ті хто зміг встояти на ногах, в 2021 році мали змогу закріпити за собою вільну нішу, після виходу з обігу товару конкуруючих компаній. Так у 2021 році на ринку почали котируватися нові суб'єкти, які врахували проблемні моменти 2020 року, та вже застосували усіх необхідних заходів, аби ситуація не повторилася, або несла за собою менші втрати.

В Україні діє багато малих господарств, які здійснюють свою діяльність на площі меншій за 100 гектар, частка яких становить 57%, рисунок 2.4.

Значна частина підприємств припадає на середній бізнес, площа діяльності яких становить від 100 до 1000 гектарів, які займають 39% ніші. І лише 4% припадає на великі підприємства, від 2 тисяч гектар.

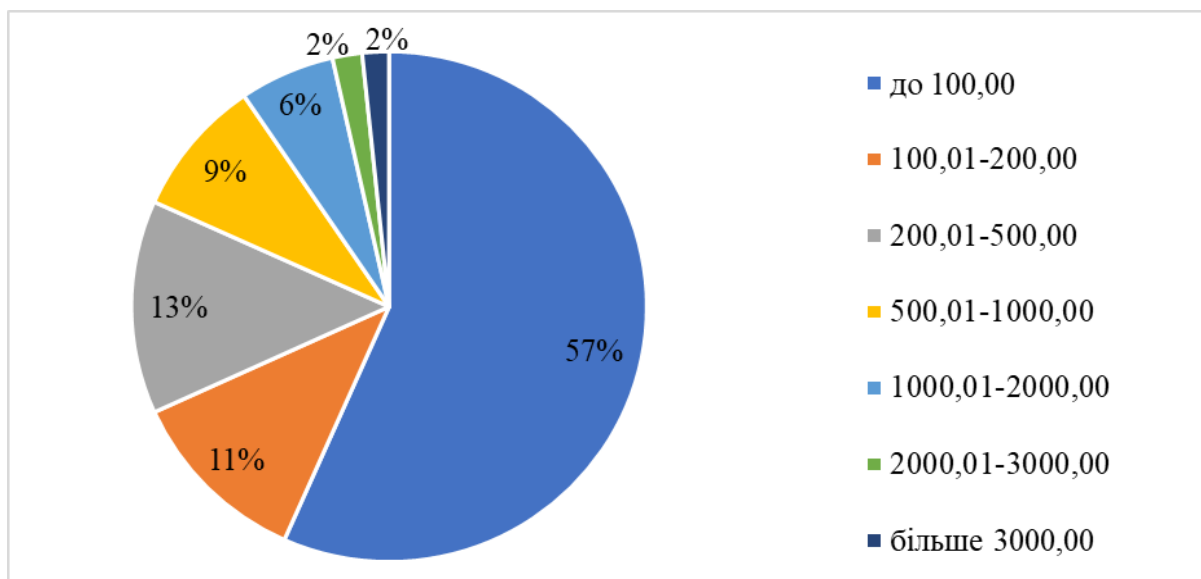

Рисунок 2.4 – Структура представників Агро бізнесу у 2021 році

Варто зауважити, що хоч великих підприємств на ринку абсолютна меншість, однак саме вони є потужним виробником зернових культур, про що свідчать їхні показники кількісного та якісного виробництва, таблиця 2.3.

Таблиця 2.3 – Показники якості сільськогосподарських підприємств

Площа, га	Виробіток, тис. т			Урожайність, т/га		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021
до 100,00	2 426,40	1 934,00	2 699,10	3,58	3,02	4,13
100,01-200,00	2 388,30	1 899,50	2 717,70	4,46	3,66	4,98
200,01-500,00	6 334,10	5 410,00	7 596,60	4,76	4,00	5,35
500,01-1000,00	9 941,40	8 300,40	11 352,00	5,03	4,22	5,60
1000,01-2000,00	14 031,00	11 694,60	15 567,40	5,27	4,63	5,79
2000,01-3000,00	7 667,60	6 694,10	8 977,90	5,62	4,86	6,15
більше 3000,00	17 193,30	15 785,40	20 778,40	6,54	5,66	7,04
Загалом	59 982,10	51 718,00	69 689,10	5,04	4,29	5,58

Так наприклад середня урожайність великих підприємств у 2021 році становить від 6 до 7 тон за гектар. Тоді як для малих підприємств цей показник становить 4 т/га.

Однак необхідно вказати, що великі підприємства можуть дозволити собі різноманітність у вирощуванні та обробці культур. Тоді як для малих підприємств, необхідно обрати ту культуру, яка найбільше буде відповідати типу

грунтів, клімату, та інфраструктури, які відповідають місцевості розташування підприємства. Такі заходи необхідно виконувати задля скорочення понесених витрат та одержані чистого доходу, задля подальшого розвитку.

Для представників агробізнесу важливого значення набувають логістичні шляхи, особливо на сьогоднішній день, коли функціонує велика кількість підприємств, кожне з яких бажає аби збут відповідав усім вимогам та потребам не лише споживачів, ай власне самого суб'єкта діяльності.

Так наприклад агробізнес застосовує в теперішніх умовах практично увесь наявний транспорт, таблиця 2.4.

Таблиця 2.4 – Перевезення зернових культур

Транспорт, тис/т	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення		Приріст	
				2020-2019	2021-2020	2020/ 2019	2021/ 2020
Автомобільний	19 115,28	16 025,13	17 106,35	-3 090,15	1 081,22	-16,17	6,75
Залізничний	39 800,00	35 200,00	33 600,00	-4 600,00	-1 600,00	-11,56	-4,55
Морський	587,10	306,00	565,20	-281,10	259,20	-47,88	84,71
Річковий	421,50	526,80	507,70	105,30	-19,10	24,98	-3,63

Згідно з наведеними у таблиці 2.4 даними, найчастіше підприємства застосовують залізничний транспорт, задля доставки товару споживачу. Користуються також і автомобільним транспортом, однак здебільшого в межах нашої держави. Морським і залізничним транспортом здебільшого користуються великі підприємства, при експорті зерна в сусідні країни, та в країни з якими можливе морське сполучення.

Задля збільшення експортного потенціалу, існуюча влада створює умови та можливості розширення власної інфраструктури. Значного розширення зазнають морські порти, через які відбувається відвантаження зернової продукції за кордон. На сьогоднішній день, стратегія розвитку експортного потенціалу України включає в себе розбудову морських портів та передачу їх в концесію, як вітчизняним, так і іноземним інвесторам [10].

2.2 Загальна характеристика ТОВ «Енселко Агро»

Підприємство «Енселко Агро» ТОВ було засноване 2 серпня 2010 року за адресою: Хмельницька область, Старокостянтинівський район, село Сахнівці, вулиця Центральна, будинок 59. Кінцевим бенефіціарним власником компанії є Веревський Андрій Михайлович, який є вкладником 99,9% статутного капіталу, що становить 9 539 193 гривень. Також вкладником в компанію виступає Товариство з обмеженою відповідальністю "Украгробізнес", частка якого в статутному капіталі становить 0,1% в розмірі 954 гривні. Керівником підприємства з моменту заснування виступає Ременяк Олександр Володимирович.

Енселко Агро створювалося як представництво провідного у світі та найбільшого в Україні Агро-холдингу «Кернел». Дана компанія є виробником та експортером соняшникової олії, ключовим постачальником сільськогосподарської продукції з регіону Чорноморського басейну на світові ринки. Свою продукцію Кернел експортує більш ніж у 80 країн світу.

Основний вид діяльності ТОВ «Енселко Агро» вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Енселко-Агро» веде свою діяльність в Хмельницькій області, де володіє земельним банком в 119 тисяч гектарів, на яких вирощують пшеницю, кукурудзу, ріпак та соняшник. Підприємство здійснює свій господарський процес за допомогою поділу на два виробничі кластери:

- Енселко-захід (58 тисяч гектарів);
- Енселко-південь (61 тисяча гектарів).

Товариство з обмеженою відповідальністю «Енселко-Агро» є однією з провідних аграрних компаній в країні. Так в 2015 році компанія зайняла 4 місце серед 100 найбільш прибуткових українських аграрних компаній, в 2016 році ввійшла в ТОП найбільших податкових платників серед аграріїв, а в 2017 році

зайняла 4 місце в державному рейтингу найбільших податкових платників в агропромисловому комплексі.

«Енселко Агро» ТОВ веде також активну соціальну відповідальність. З моменту початку Анти терористичної операції (АТО) на сході країни, підприємство допомагає мобілізованим і демобілізованим учасникам АТО та їхнім сім'ям, працює програма психологічної та матеріальної допомоги бійцям. З 24 лютого 2022 року компанія приймає активну волонтерську участь, проводить різноманітні тренінги з до-медичної допомоги тощо.

На кінець 2021 року в компанії працювало в середньому 1069 осіб, з них 400 осіб задіяні в активному виробничому процесі, решта працівників виконують свої обов'язки по підтримці та ведені іншої діяльності та основного виробничого процесу таблиця 2.5.

В процесі своєї діяльності підприємство отримує достатньо високі доходи, таблиця 2.5, які мають тенденцію до зростання. Так в 2020 році підприємство примножило свій дохід на 4% у порівнянні з 2019 роком, а в 2021 чистий дохід від реалізації продукції зріс в цілому на 80% у порівнянні з попереднім роком.

Однак працюючи в Агро-сфері слід враховувати, що виробництво продукції, як і кінцевий результат залежить від багатьох факторів впливу, основний з яких погодні умови.

Пам'ятаючи про концепцію зміни вартості грошей в часі було розраховано чистий дохід в порівняних цінах за допомогою показників річних індексів інфляції опублікованих міністерством фінансів України. Результати розрахунки показали, що хоч в 2020 році і було зростання доходу, проте звівши отриманий результат до ціни 2021 року видно, що насправді дохід зменшився на 0,57%.

Хоча доходи від діяльності підприємства зростають, в компанії зафіксована негативна тенденція до скорочення штату робітників, про що свідчать дані з таблиці 2.1. Так в 2020 році чисельність працівників скоротилася на 16%, а в 2021 році ще на 8%.

Таблиця 2.5 – Основні техніко-економічні показники підприємства

№ п/п	Показник	Одиниці виміру	Рік			Темпи приросту, %	
			2 019	2 020	2 021	2020/2019	2021/2020
1.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):	тис. грн					
	- в діючих цінах		3 330 933	3 477 455	6 292 310	4,40	80,95
	- у порівняльних цінах		3 847 228	3 825 201	6 292 310	-0,57	64,50
2.	Середньооблікова чисельність:	осіб	1 396	1 165	1 069	-16,55	-8,24
	- інші категорії працівників		596	665	669	11,58	0,60
	- робітників		800	500	400	-37,50	-20,00
3.	Чистий дохід на 1 особу:	грн/особу					
	- одного працівника інших категорій		2 755 894	3 283 434	5 886 165	19,14	79,27
	- одного робітника		4 809 035	7 650 401	15 730 775	59,08	105,62
4.	Фонд заробітної плати:	тис. грн	259 058	265 965	293 090	2,67	10,20
	- працівників інших категорій		130 280	161 645	197 254	24,08	22,03
	- робітників		128 778	104 320	95 836	-18,99	-8,13
5.	Середньорічна заробітна плата:	грн/особу	185 572	228 296	274 172	23,02	20,09
	- одного працівника інших категорій		218 591	243 075	294 849	11,20	21,30
	- одного робітника		160 973	208 640	239 590	29,61	14,83
6.	Повна собівартість реалізованої продукції	тис. грн	2 843 845	3 132 421	5 784 128	10,15	84,65
7.	Витрати на 1 грн реалізованої продукції	грн/грн	0,85	0,90	0,92	5,51	2,05
8.	Прибуток (фінансовий результат) від реалізації продукції	тис. грн	487 088	345 034	508 182	-29,16	47,28
9.	Чистий фінансовий результат (прибуток/збиток)	тис. грн	787 001	1 610 900	3 995 313	104,69	148,02
10.	Рентабельність (збитковість):	%					
	- доходу		14,62	9,92	8,08		
	- витрат		17,13	11,01	8,79		
11.	Середньорічна вартість основних фондів	тис. грн	447 647	386 292	1 628 806	-13,71	321,65
12.	Фондовіддача	грн	7,44	9,00	3,86	20,98	-57,09

Необхідно зазначити, що дана тенденція відноситься виключно до робітників задіяних у виробництві. Для працівників інших категорій (керівники, службовці, фахівці) абсолютно протилежна ситуація, рисунок 2.5.

Рисунок 2.5 ілюструє позитивний приріст чисельності інших категорій працівників, так в 2022 році дана категорія працівників зростає на 11,5%, що становить 69 осіб. В 2021 році також є незначний приріст, було прийнято на роботу, ще 4 осіб.

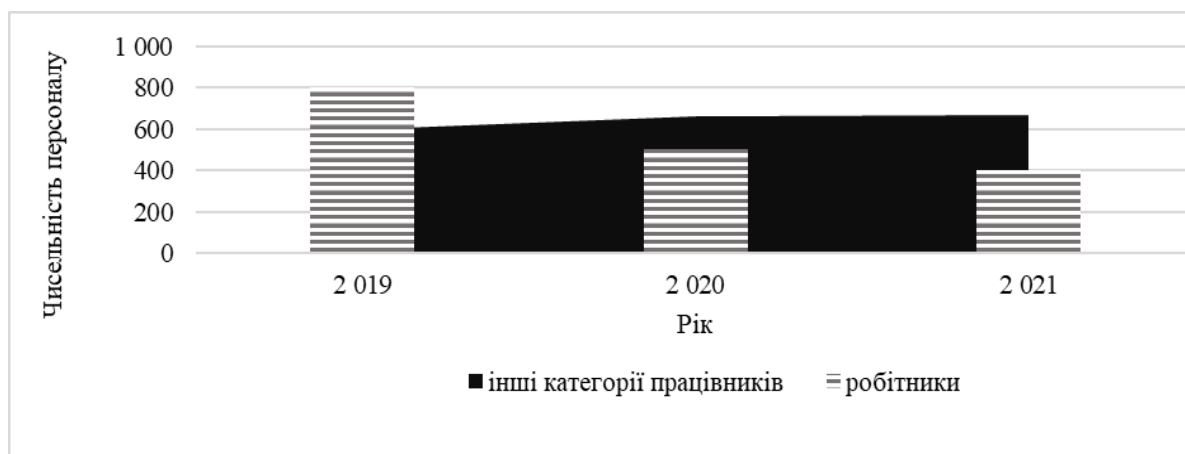

Рисунок 2.5 – Динаміка зміни чисельності працівників підприємства

Негативною стороною є скорочення робітничого штату, де лише в 2020 році було звільнено 300 осіб, а в 2021 ще 100. Так в 2020 році на одного найнятого працівника припадає 4 звільнених. В 2021 році ситуація погіршується, так як на одного прийнятого на роботу працівника припадає вже 25 осіб, які втратили роботу.

Щорічно підприємство збільшує обсяги фонду заробітної плати, в 2020 році на 2,6%, а в 2021 році на 10,2%. Однак варто звернути увагу, що загальне зростання платні відбувається по працівниках інших категорій, тоді як значні скорочення чисельності робітників дозволило скоротити витрати на оплату праці по даній категорії. Так в 2020 році спостерігається скорочення обсягу заробітної плати робітників на 19% в порівнянні з 2019 роком, і в 2021 році ще на 8,13%.

Хоча обсяги фонду заробітної плати для робітничого складу персоналу скоротилися, розмір заробітної плати на одного робітника поступово зростає впродовж аналізованого періоду. Так на кінець 2021 року один робітник отримував в середньому 239 590 гривень на рік, тоді як в 2019 році ця сума становила 160 973 гривень.

Зростають відповідно й видатки на заробітну плату інших категорій працівників. Так середньорічна заробітна плата одного працівника інших категорій персоналу зросла на 11% і 21% у 2020 та 2021 роках відповідно.

Збільшення витрат зазнали й інші статті витрат. Так у 2020 році повна собівартість зросла 10,615% в порівнянні з 2019 роком. А в 2021 році даний показник збільшився майже вдвічі, на 84,65%. Однак таке зростання витрат не стало причиною збитковості, а зовсім навпаки, чистий фінансовий результат має позитивний приріст в 104,69% в 2020 році.

В свою чергу, показник витрат на 1 гривню реалізованої продукції підтверджує наявність зростання витрат, так в 2020 році приріст становить майже 6%. В 2021 році величина витрат на 1 гривню досягає 0,92 гривні, тобто підприємство отримує 0,08 гривні чистого доходу, однак навіть так чистий фінансовий результат має приріст в 148% у цьому році.

Слід зауважити, що якщо в 2019 і 2020 році зростання доходів і витрат знаходяться приблизно на одному рівні, то в 2021 році проглядається явний скачок, рисунок 2.6.

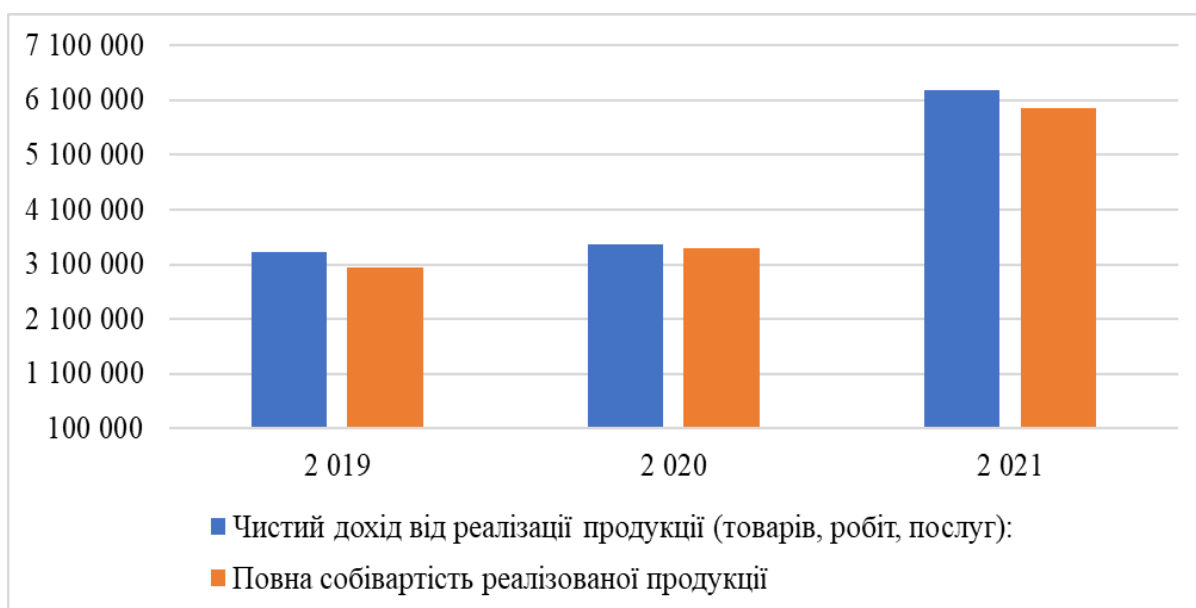

Рисунок 2.6 – Фінансові результати основної діяльності

Частково зростання витрат в 2021 році пов'язане із збільшенням основних засобів, які підприємство придбало. На кінець 2020 року фіксується скорочення основних засобів на 13% у порівнянні з попереднім роком, однак вже в 2021 році середньорічна вартість основних засобів зросла більш ніж в чотири рази.

За рахунок такого різкого зростання в 2021 році фондівіддача зменшилася в два рази.

Отже, аналіз основних техніко-економічних показників підприємства свідчить про присутність точкових негативних моментів, наприклад: скорочення штату робітників і зростання витрат, однак з іншого боку підприємство набирає обертів в прибутковості, що свідчить про злагоджений робочий процес.

2.3 Комплексна характеристика виробничої діяльності ТОВ «Енселко Агро»

При будь якій діяльності визначну роль відіграють основні засоби, якими забезпечений працівник, починаючи від столу та комп'ютера, закінчуючи важким обладнанням (станки, трактори, комбайни, тощо).

Підприємство ТОВ «Енселко-Агро» володіє значною кількістю основних засобів забезпечуючи свої працівників усім необхідним для злагодженого та гармонійного виробничого процесу. Наприклад кожне офісне приміщення обладнане не лише столами, комп'ютерами та стільцями, є також зона відпочинку, в якій наявні зручні крісла, та кухня, де можна зварити кави, розігріти обід, та просто поспілкуватися з колегами.

Кожен автомобіль який належить підприємству оснащений трекерами руху, та трекерами фіксації роботи двигуна, щоб відповідним фахівцям було легше фіксувати місце положення та час роботи техніки. В зв'язку з цим з кожним роком в процесі господарювання кількість основних засобів збільшується, таблиця 2.6.

Таблиця 2.6 ілюструє значне зростання вартості основних засобів в 2021 році в загальній сумі на 1 400 313 тисяч гривень. Найбільшого примноження основних засобів зазнав клас основних засобів до яких належить автомобільний транспорт, меблі, різні прилади та інструменти.

В переліку основних засобів до даного класу відносяться:

— автомобільний транспорт: зернозбиральна техніка, трактори, причепи, цистерни, установки для варки КАС (карбамідо-аміачної суміші), легкові автомобілі, вантажні автомобілі, обприскувальна техніка тощо;

Таблиця 2.6 – Основні засоби підприємства

Показники	Наявність на кінець року, тис. грн				
	2019	2020	2021	відхилення (2020-2019)	відхилення (2021-2020)
Основні фонди, всього	681 069,00	698 288,00	2 098 601,00	17 219,00	1 400 313,00
1. Будівлі, споруди та передавальні пристрої	125 621,71	133 318,02	690 677,80	7 696,31	557 359,78
2. Автомобільний транспорт, меблі, прилади та інструменти	533 808,45	540 653,53	1 341 058,05	6 845,08	800 404,52
3. Інші основні фонди з них - машини та обладнання	21 638,84	24 316,45	66 865,15	2 677,61	42 548,70

— меблі: шафи, столи, стільці, крісла, тумбочки, вентилятори, палатки, стелажі, різне кухонне обладнання тощо;

— прилади та інструменти: шуруповерти, дрилі, домкрати, слюсарні лещата, гайко крути, верстаки, електричні конвектори, бензопили, драбини, обладнання зерноочисного комплексу тощо.

Зросли також основні засоби класу будівлі, споруди та передавальні пристрої. До даного класу відносяться такі основні засоби:

— будівлі та споруди: офісні приміщення, склади, елеватори, ремонтні майстерні, будівлі їдальні, тощо;

— передавальні пристрої: автопілоти, лічильники, передавальні пристрої, автомобільні трекери GPS, вологоміри, картки ідентифікації, антени, модеми Trimble, монітори Trimble тощо.

В 2021 році зростання зазнали і інші основні засоби, в тому числі машини та обладнання, до яких належать: мобільні телефони, сканери, принтери, комп'ютери, ноутбуки, системні блоки, факси, блоки безперервного живлення, монітори, тощо.

Варто зазначити, що в 2020 році у порівнянні з попереднім роком, найвищого зростання основних засобів зазнав клас будівель, споруд та передавальних пристроїв, що продемонстровано в таблиці 2.6.

Така різниця в оновленні основних засобів свідчить про нагальні потреби підприємства. В 2020 році, компанія розширила свою власність придбавши нові приміщення гаражів, рухомі вагончики, модульні споруди, тощо. Дане оновлення дозволило зекономити витрати палива, забезпечивши працівників нічної зміни необхідним приміщенням, де можна перепочити, пообідати, та зігрітися в холодну пору року.

В 2021 році підприємство потребувало оновлення і закупку нових висівних апаратів, плугів, тощо. Також під оновлення потрапили й меблі та кухонне обладнання в зв'язку з закупкою нових споруд в 2020 році.

Таблиця 2.7 – Структура основних фондів ТОВ «Енселко-Агро» у 2019-2021 рр

Показники	Структура основних фондів, %				
	2019	2020	2021	відхилення (2020-2019)	відхилення (2021 - 2020)
Основні фонди, всього	100	100	100		
1. Будівлі, споруди та передавальні пристрої	18,44	19,09	32,91	0,65	13,82
2. Автомобільний транспорт, меблі, прилади та інструменти	78,38	77,43	63,90	-0,95	-13,52
3. Інші основні фонди з них - машини та обладнання	3,18	3,48	3,19	0,31	-0,30

Клас основних засобів автомобільний транспорт, меблі, прилади та інструменти в 2019 та 2020 роках займав лідируючу частку в структурі

основних засобів, таблиця 2.7. Так протягом цих років даний клас ОЗ займав понад 75% усіх основних фондів підприємства.

Тоді як будівлі, споруди та передавальні пристрої займають всього 18,5% а інші основні фонди, в тому числі машини та обладнання всього лиш 3,2%, що й відповідає основній меті діяльності підприємства. Адже в аграрній компанії високу роль відіграє забезпеченість необхідним обладнанням.

Однак в 2021 році ситуація здебільшого змінюється, про що свідчить рисунок 2.7.

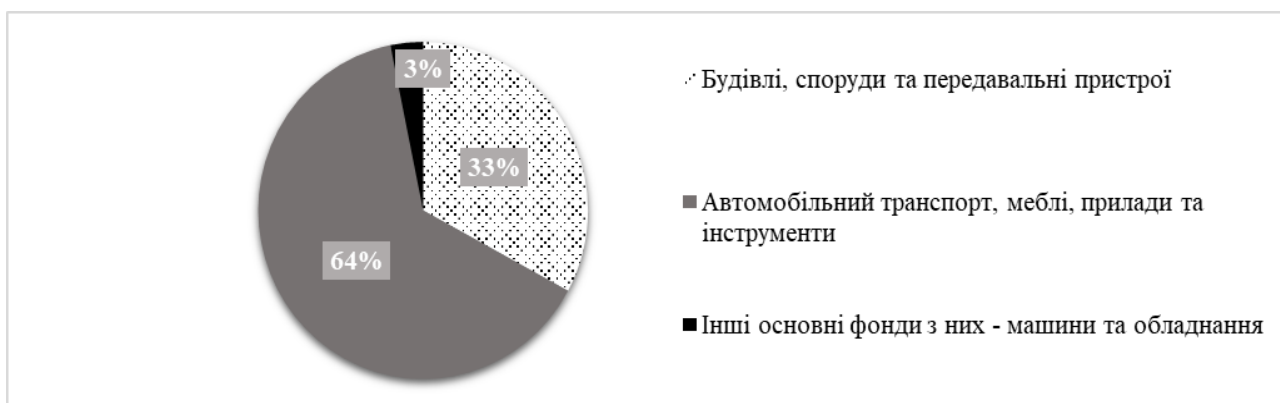

Рисунок 2.7 – Структура основних засобів у 2021 році

В 2021 році структура дещо змінюється, так клас автомобільного транспорту хоч і має найвищий приріст, однак в структурі він втратив свої позиції на 13%. В той час як клас будівель та споруд пропорційно зріс на 13%. Інші ж основні фонди залишилися практично незмінними.

Як демонструє таблиця 2.8, в 2019 році основних фондів вибуло більше ніж надійшло. Таким чином на кінець року у використанні залишилося 681 227 тисяч гривень, тоді як на початок року було 759 995 тисяч гривень.

В наступних роках спостерігається абсолютно протилежна ситуація. В 2020 році на облік стало основних фондів на суму 37 781 тисяч гривень, а в 2021 надійшло ще 1 413 444 тисяч гривень. Тоді як вибуло 20 562 і 13 131 тисяч гривень відповідно. В результат на кінець 2021 року на обліку стояло основних засобів в загальній сумі 2 098 601 тисяч гривень.

Таблиця 2.8 – Наявність та рух основних засобів в 2019-2021 рр. (тис. грн)

Показник	Наявність на початок року	Надійшло		Вибуло		Наявність на кінець року	Наявність за відрахуванням зносу (залишкова вартість)	
		всього	в т.ч. введено в дію нових основних фондів	всього	в т.ч. ліквідовано основних фондів		на початок року	на кінець року
2019 рік								
Всього:	759 995	193 234	193 234	-272 160	272 160	681 069	618 227	447 647
в т. ч. - машини та обладнання	13 368	9 961	9 961	1 691	1 610	21 639	10 962	17 744
2020 рік								
Всього:	681 069	37 781	37 781	-20 562	20 562	698 288	447 647	386 292
в т. ч. - машини та обладнання	21 639	3 571	3 571	892	892	24 317	17 744	19 940
2021 рік								
Всього:	698 288	1 413 444	1 413 444	-13 131	13 131	2 098 601	386 292	1 628 806
в т. ч. - машини та обладнання	24 317	43 533	43 533	985	985	66 865	19 940	54 829

В 2020 році на облік стало основних фондів на суму 37 781 тисяч гривень, а в 2021 надійшло ще 1 413 444 тисяч гривень. Тоді як вибуло 20 562 і 13 131 тисяч гривень відповідно. В результат на кінець 2021 року на обліку стояло основних засобів в загальній сумі 2 098 601 тисяч гривень.

Більш наглядно дана ситуація висвітлена на рисунку 2.8. У 2020 році вибуття і надходження основних засобів знаходяться приблизно на одному рівні. Зважаючи на значні вибуття в 2019 році можна було припустити, що в 2020 році станеться значне оновлення. Однак, масового оновлення основних засобів не сталося враховуючи величину доходів від діяльності підприємства в 2019 році.

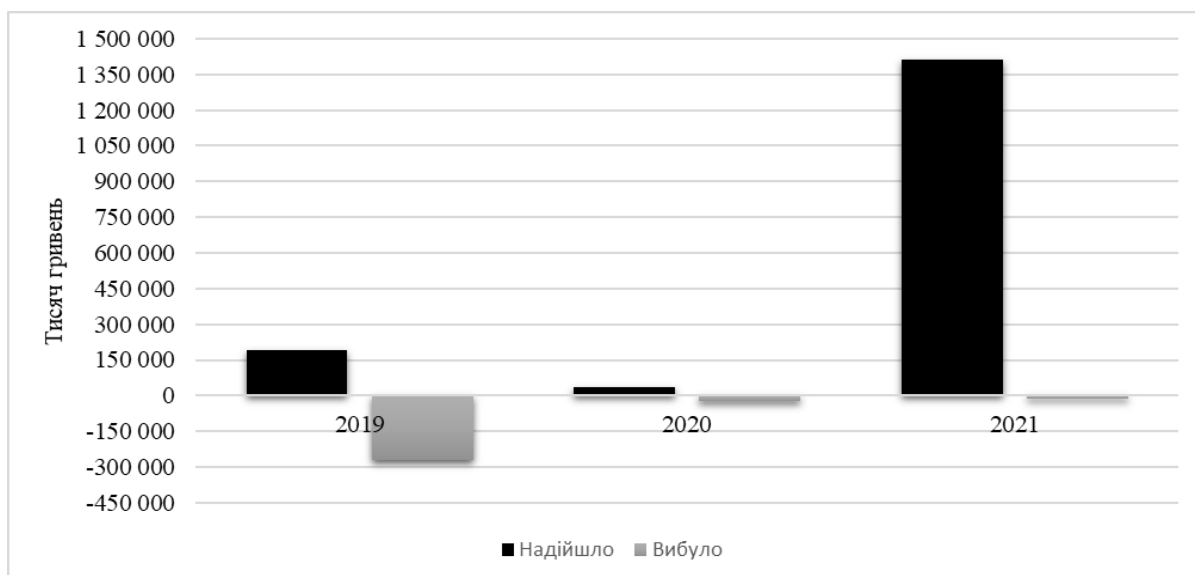

Рисунок 2.8 – Оновлення основних засобів у 2019-2021 рр

Ситуація докорінно змінюється в 2021 році, де було не лише оновлено основні засоби, які вибули у 2019 році, а й придбано нові основні засоби, завдяки яким було збільшено загальну продуктивність, про що свідчать дані наведені в таблиці 2.9.

Як і було зазначено вище в 2020 році спостерігається перевищення надходжень основних засобів над вибуттям, проте значну роль відіграло нарахування зносу, що в цілому дало скорочення основних фондів на 14%. Не зважаючи на це в 2021 році спостерігається приріст у 322%, в тому числі вартість устаткування має приріст в 175%.

В процесі аналізу діяльності підприємства значну роль відіграють показники фондівіддачі, фондомісткості та фондоозброєності, технічної озброєності праці та рентабельності виробництва.

Фондовіддача є показником ділової активності господарюючого об'єкту, який ефективність використання основних фондів [9]. В основі обчислення є відношення виручки, отриманої від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та середньорічною вартість основних фондів. Іншими словами даний показник демонструє яку суму прибутку компанія отримує від однієї гривні основних фондів.

Таблиця 2.9 – Показники використання основних виробничих фондів в 2019-2021 роках

Показники	Рік			Темпи приросту, %	
	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/2020
1. Чистий дохід, тис. грн	3 330 933	3 477 455	6 292 310	4	81
2. Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн	447 647	386 292	1 628 806	-14	322
3. Вартість устаткування, тис. грн	17 744	19 940	54 829	12	175
4. Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток/збиток), тис. грн	884 222	1 881 184	4 286 915	113	128
5. Фондовіддача, грн	7,44	9,00	3,86	21	-57
6. Фондомісткість, грн	0,13	0,11	0,26	-17	133
7. Фондоозброєність, грн/особу	32 066,40	33 158,11	152 367,26	3	360
8. Технічна озброєність праці, грн/особу	12 710,49	17 116,15	51 290,39	35	200
9. Рентабельність виробництва, %	175,81	417,02	245,29	137	-41
10. Коефіцієнт оновленості	0,28	0,05	0,67	-81	1 145
11. Коефіцієнт вибуття	0,40	0,05	0,01	-89	-86

В 2019 і 2020 роках прослідковується тенденція до зростання, так в 2020 році приріст фондів становить 21 %. Однак в наступному році різко зросла вартість устаткування, що демонструє таблиця 2.9. Як наслідок фондів знизилася від 9 гривень в 2020 році до 3,86 гривень в 2021 році.

Абсолютно протилежним показником є фондомісткість, який відображає величину вартості основних засобів, які припадають на одну гривню доходу від операційної діяльності. Відповідно до цього, в 2019 і 2020 роках спостерігається зменшення приросту, а вже в 2021 році зростання в 133%.

Подібними показниками є фондоозброєність та технічна озброєність праці працівників. Фондоозброєність включає в себе вартість усіх основних фондів, які є в наявності на підприємстві. Даний показник згідно з проведеними розрахунками наведеними в таблиці 2.5., має явне зростання. На кінець 2020 року на одного працівника припадало 35 тисяч 158 гривень основних фондів,

тоді як в 2021 році дана сума зросла приблизно на 119 тисяч, і на кінець року становила вже 152 тисячі 367 гривень.

Показник технічної озброєності праці включає лише ті основні засоби, які відносяться до машин та обладнання, тобто ті основні засоби, без наявності яких виробництво зупиниться. Відповідно до фондоддачі, даний показник також демонструє приріст, що й зображено в таблиці 2.9. в період між кінцем 2019 року і кінцем 2020 приріст становить 35%, а вже на кінець 2021 року зафіксовано приріст у 200%. Яскравим прикладом такого становища є й абсолютні значення даного показника. Станом на кінець 2019 року на одного працівника припадає 12 710 гривень основних засобів, а вже на кінець 2021 року сума зросла на 38 579 гривень.

Показники рентабельності виробництва наведені в таблиці 2.9 свідчать про те, що підприємство є прибутковим, навіть не зважаючи на те, що в 2021 році прослідковується від'ємний приріст.

Збільшення у власності основних фондів в 2021 році дозволяє в перспективі збільшити прибутки від основної діяльності, адже за рахунок наявності усіх необхідних основних засобів, собівартість виробництва скоротиться, хоча б за рахунок зменшення витрат на оренду відповідних основних фондів.

Відповідно до П (С) БО 9 "Запаси" (п. 6) матеріальні ресурси (виробничі запаси) являють собою запаси предметів праці, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб, і наявність яких є необхідною умовою ритмічної роботи підприємства [7].

Іншими словам матеріальні ресурси, це об'єктивно необхідні умови функціонування виробництва. Вони впливають на зростання ефективності виробництва та якості роботи. Здебільшого такий вплив залежить від рівня управління ресурсами, від його координації з процесом виробництва залежать основні показники діяльності підприємств – виконання плану реалізації,

зростання продуктивності праці, зниження собівартості продукції, прискорення оборотності оборотних активів, тощо.

На підприємстві ТОВ «Енселко-Агро» з кожним роком витрати на матеріальні ресурси зростають, про що свідчить таблиця 2.10.

Таблиця 2.10 – Динаміка зростання матеріальних витрат в собівартості за 2019-2022 рр

Показник	Рік			Темпи приросту, %, 2020/2019	Темпи приросту, %, 2021/2020
	2019	2020	2021		
1. Матеріальні затрати, тис. грн	1 081 389	1 087 416	1 151 894	0,56	5,93
2. Витрати на виробництво реалізованої продукції (робіт, послуг), тис. грн	2 372 932	2 744 614	5 150 805	15,66	87,67
3. Питома вага матеріальних затрат до виробничої собівартості продукції, %	45,57	39,62	22,36	-13,06	-43,56

Так в 2021 році темпи приросту становлять приблизно 6%. З іншої ж сторони питома вага матеріальних витрат в собівартості з кожним роком скорочується, в 2020 році на 13%, а в 2021 аж на 43%. Така ситуація свідчить, про зростання цін на матеріальні ресурси, проте сам об'єм їх закупки залишається переважно сталим.

Таблиця 2.11 – Динаміка зростання матеріальних витрат в операційних витратах за 2019-2021 рр

Показник	Рік			Темпи приросту, %, 2020/2019	Темпи приросту, %, 2021/2020
	2019	2020	2021		
1. Матеріальні затрати, тис. грн	1 081 389	1 087 416	1 151 894	0,56	5,93
2. Операційні витрати (разом), тис. грн	2 986 938	3 039 096	3 402 189	1,75	11,95
3. Питома вага матеріальних затрат в сукупних операційних витратах, %	36,20	35,78	33,86	-1,17	-5,38

Подібна ситуація проглядається і в структурі витрат, яка наведена у таблиці 2.11.

На рисунку 2.9., видно, що матеріальні затрати становлять значну частку серед решти операційних затрат. Однак залишаючись практично незмінними, їхня питома вага зменшується в порівнянні з зростаючими витратами на оплату праці та іншими операційними витратами.

Наведена динаміка демонструє стале зростання протягом аналітичних періодів, однак частка матеріальних затрат в операційних витрат поступово скорочується, що наглядно наведено на рисунку 2.9.

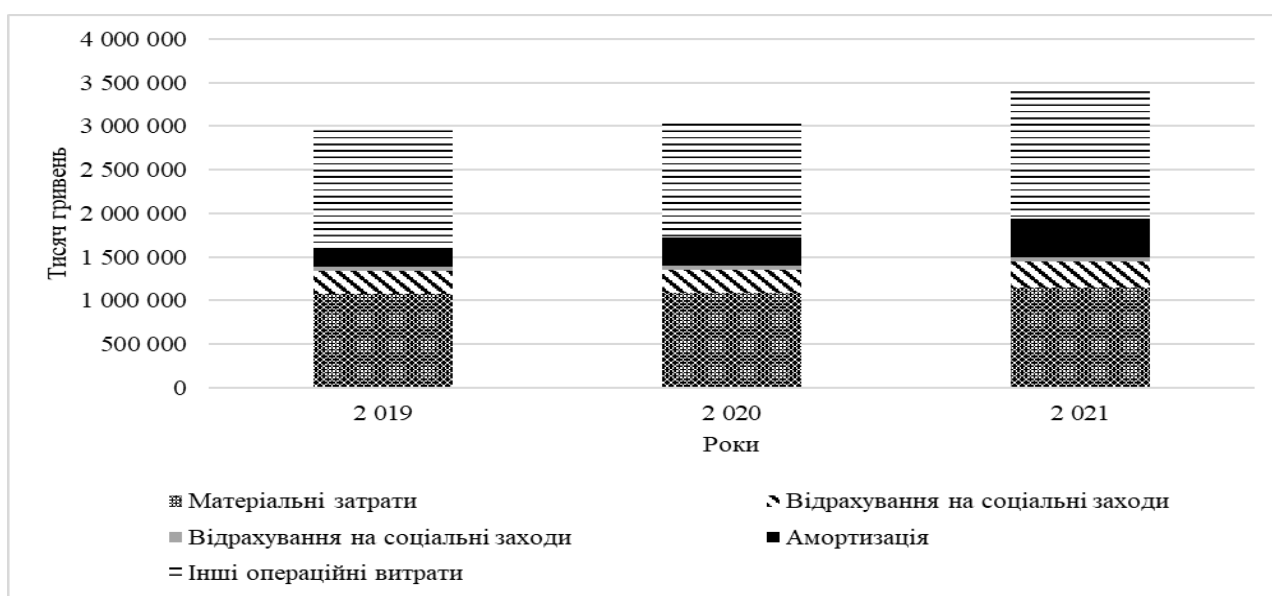

Рисунок 2.9 – Елементи операційних витрат

При аналізі матеріальних витрат та їхньої ефективності важливими показниками є матеріаловіддача та матеріаломісткість, таблиця 2.12.

Матеріаловіддача, це той показник, який показує на скільки ефективно використовуються матеріальні ресурси. Розраховуючись як співвідношення доходу отриманого від реалізації готової продукції до понесених витрат на матеріальні ресурси.

Результати розрахунку наведені в таблиці 2.12., дають підстави говорити, що на підприємстві матеріальні ресурси застосовуються достатньо ефективно.

Так в 2019 році за кожен гривню понесених витрат, підприємство отримує прибуток в розмірі 3 гривень, а в на кінець 2021 року, це вже 5,46 гривень.

Таблиця 2.12 – Динаміка матеріаловіддачі та матеріаломісткості у 2019-2021 рр

Показник	Рік			Темпи приросту, %, 2020/2019	Темпи приросту, %, 2021/2020
	2019	2020	2021		
1. Вартість товарної продукції, тис. грн	3 330 933	3 477 455	6 292 310	4,40	80,95
2. Матеріальні затрати, тис. грн	1 081 389	1 087 416	1 151 894	0,56	5,93
3. Матеріаловіддача, грн	3,08	3,20	5,46	3,82	70,82
4. Матеріаломісткість, грн	0,32	0,31	0,18	-3,68	-41,46

Матеріаломісткість є зворотним показником до матеріаловіддачі. Головна мета даного показника полягає в тому, щоб показати, скільки необхідно понести матеріальних затрат задля отримання однієї гривні прибутку. На відміну від матеріаловіддачі, для матеріаломісткості зменшення в динаміці є позитивним результатом.

Для підприємства ТОВ «Енселко-Агро» матеріаломісткість в 2021 році скоротилася 0,01 гривню, і ще на 0,13 гривні в 2021 році. Про що свідчать показники приросту, які на кінець 2021 року становлять приблизно 42%, в порівнянні з попереднім роком.

Проведенні розрахунки, дають усі підстави вважати, що наявні на підприємстві матеріальні ресурси використовуються ефективно.

Трудові ресурси складають основу будь якої діяльності. Адже саме від них залежить абсолютно вся робота, починаючи від прийнятих керівництвом управлінських рішень, які передають на виконання відповідним фахівцям та виконавцям, та закінчуючи обслуговуванням необхідних для успішного функціонування основних засобів.

На підприємстві ТОВ «Енселко Агро» до робочого процесу щорічно залучено більш ніж тисячу осіб, про що свідчить таблиця 2.13.

Таблиця 2.13 – Склад працівників підприємства протягом 2019-2021 років

Показник	Чисельність, осіб			Абсолютні відхилення, осіб		Темпи приросту, %	
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2020/2019	2021/2020
Середньооблікова чисельність працюючих працівників облікового складу:	1 396	1 165	1 069	-231	-96	-16,55	-8,24
з них працівники основної діяльності:	1 321	1 092	1 002	-229	-90	-17,34	-8,24
в тому числі:							
- робітники	800	500	400	-300	-100	-37,50	-20,00
- керівники	75	77	88	2	11	2,67	14,29
- фахівці	146	215	289	69	74	47,26	34,42
- службовці	300	300	225	0	-75	0,00	-25,00
працівники залучені в іншій операційній діяльності	75	73	67	-2	-6	-2,67	-8,22

Поглянувши на результати розрахунків наведені в таблиці 2.13, видно, що прослідковується негативна тенденція до скорочення штату працівників. Так в 2020 році чисельність працівників скоротилася на 231 особу, і в 2021 році, ще на 96 осіб.

З тих хто втратив роботу було 300 робітників та 2 осіб, які залучені в іншій операційній діяльності. В той же час було прийнято на роботу 69 фахівців та 2 керівників. В 2021 році зафіксована аналогічна ситуація, скорочення робітників та найм фахівців.

Дана ситуація є наслідком значного скорочення основних фондів в 2019 році та закупкою нових в подальші періоди. Оновлення основних засобів дозволило скоротити штат робітників, так як зникла потреба в щоденному обслуговуванні. Сучасні види техніки дозволяють помічати і усувати проблему ще в її зародку, до-того ж закуплені основні фонди оснащені навігаторами, автопілотами, датчиками руху та роботи двигуна, що й вплинуло на потребу в

робітничому складі працівників і збільшило потребу в кваліфікованих фахівцях, задля обробки отриманих даних.

Завдяки цьому за три роки структура штату працівників стала більш рівномірною. Якщо на кінець 2019 року штат робітників залучених в безпосередньому виробництві значно перевищував чисельність решти працівників, то на кінець 2021 року чисельність робітників та складу інших працівників стала більш рівномірною, таблиця 2.14.

Таблиця 2.14 – Структура штату працівників ТОВ «Енселко-Агро» за 2019-2021 рр

Показник	Структура кадрів, %		
	2019	2020	2021
Середньооблікова чисельність працюючих працівників облікового складу:	100,00	100,00	100,00
з них працівники основної діяльності:	94,63	93,73	93,73
в тому числі:			
- робітники	57,31	42,92	37,42
- керівники	5,37	6,61	8,23
- фахівці	10,46	18,45	27,03
- службовці	21,49	25,75	21,05
Працівники залучені в іншій операційній діяльності	5,37	6,27	6,27

В 2019 році склад робітників становив біля 58% усіх працівників підприємства, а вже в 2021 році нерівність згладилася, і вже хоч і перевищувала чисельність кожної категорії окремо, та в порівнянні з попередніми роками значно скоротилася і становила приблизно 38%.

На фоні зменшення кількості робітників, чисельність решти категорій працівників поступово збільшувалися. Так категорія фахівців зросла з 10% в 2019 році до 27% у 2021.

Для більш детального висвітлення використання трудових ресурсів на підприємстві слід дослідити динаміку руху кадрів, таблиця 2.15.

Показники динаміки руху робочої сили проявляються в коефіцієнтах обороту по прийому та вибуттю, а також плинності кадрів. Основа їхнього

розрахунку полягає в наявності інформації по кількості найманих і звільнених працівників. Дані наведені в таблиці 2.15., свідчать про збільшення кількості найнятих працівників, та зменшення кількості звільнених.

Коефіцієнт обороту по прийому працівників відображає відношення прийнятих на роботу працівників до середньооблікової чисельності. Зростання даного показника в динаміці є позитивним фактором. Так протягом 2019-2021 років зафіксовано зростання обороту по найму.

Таблиця 2.15 – Динаміка руху робочої сили в 2019-2022 рр

Показник	Рік			Темпи приросту, % (2020/2019)	Темпи приросту, % (2020/2019)
	2019	2020	2021		
1. Середньооблікова чисельність персоналу, осіб	1 396	1 165	1 069	-16,55	-8,24
2. Кількість прийнятих на роботу, осіб	76	71	85	-6,58	19,72
3. Кількість звільнених з роботи, осіб	365	302	181	-17,26	-40,07
4. Кількість звільнених за власним бажанням та за порушення трудової дисципліни, осіб	365	302	181	-17,26	-40,07
5. Коефіцієнт обороту по прийому	0,05	0,06	0,08	11,94	30,47
6. Коефіцієнт обороту по вибуттю	0,26	0,26	0,17	-0,85	-34,68
7. Коефіцієнт плинності кадрів	0,21	0,20	0,09	-4,22	-54,71

Коефіцієнт обороту по вибуттю є подібним до коефіцієнту обороту по найму. Він відображає відношення звільнених до середньооблікової чисельності. Для даного коефіцієнта позитивним фактором виступає скорочення в динаміці. Що й продемонстровано в таблиці 2.15. Так в 2020 році даний коефіцієнт зменшився на 0,85%, а в 2021 році, вже на 35%.

Важливим показником виступає коефіцієнт плинності кадрів, який відображає процентне співвідношення числа звільнених співробітників до середньооблікової кількості осіб в компанії при розрахунку за певний період.

Сам показник плинності і його відхилення від норми для галузі або компанії служить тільки сигналом про проблему, але не говорить прямо про ті витрати, які несе фірма через це явище. Протягом досліджених років коефіцієнт плинності кадрів зменшується в динаміці, що є позитивним знаком.

Асортиментна політика займає одне з лідируючих місць в товарній політиці підприємства. Товарна політика є епіцентром прийняття маркетингових рішень, навколо якого утворюються наступні плани, пов'язані з умовами придбання товару і методами його просування від виробника до споживача, [20].

Товарна політика проявляється в діяльності, пов'язаній з плануванням і здійсненням сукупності заходів і стратегій, які формують конкурентні переваги товару і виділяють такі його характеристики, які роблять його незамінними для споживача і тим самим забезпечують ту чи іншу потребу, що й створює підприємству дохід.

Підприємство ТОВ «Енселко-Агро» займається вирощуванням технічних культур, таких як: пшениця, кукурудза, соняшник, ріпак тощо, таблиця 2.16.

Таблиця 2.16 – Динаміка фактично випущеної продукції по асортименту

Найменування видів продукції	Вартість фактично випущеної продукції у діючих оптових цінах, тис. грн			Темпи приросту, %	
	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2020
Пшениця озима зерно	989 497	712 139	1 195 126	-28,03	67,82
Ріпак озимий	344 237	204 922	400 952	-40,47	95,66
Кукурудза зерно	1 244 078	1 862 762	3 172 159	49,73	70,29
Соняшник	970 377	1 034 973	1 515 451	6,66	46,42
Соя	288 114	0	0	-100,00	
НДП	10 924	10 404	8 622	-4,76	-17,12
РАЗОМ	3 847 228	3 825 201	6 292 310	-0,57	64,50

В 2019 році підприємство вирощувало п'ять видів культур, це: пшениця озима, ріпак озимий, кукурудза, соняшник та соя, від продажу яких було отримано понад 3 800 000 тисяч гривень, таблиця 2.16. Найбільший прибуток було отримано з продажу зерна кукурудзи. Протягом 2019-2021 років обсяги

прибутку від вирощування даної культури зростали, в 2020 році на 49%, а в 2021 ще на 70%.

Значний прибуток було отримано і від реалізації зерна пшениці та соняшнику. В 2020 році обсяги продажу пшениці скоротилися на 28%, однак в 2021 році прибуток від реалізації даної культури зріс на 67%.

Високі прибутки було отримано від вирощування соняшника. Перероблене в соняшникову олію зерно принесло підприємству 1 515 451 тисяч гривень в 2021 році. Наведені в таблиці 2.16 дані темпів приросту, свідчать про надзвичайну прибутковість даної культури.

Підприємство також займається вирощуванням ріпаку. У багатьох країнах ріпак, являє собою стратегічну культуру для виробництва олії, яка використовується у харчовій промисловості. Така олія за своїми властивостями складає конкуренцію навіть оливковій. В 2020 році прибутки від вирощування даної культури дещо знизилися, проте в 2021 році зросли на 95%, тобто практично в два рази.

В 2019 році вирощувалася ще одна культура – соя. Однак через низьку прибутковість керівництвом було прийнято рішення припинити її вирощування та переробку, таблиця 2.17.

Окремо слід виділити культури НДП (продукція вирощена на науково-дослідних полях). На таких полях вирощується культури з застосування нових видів добрив, та різноманітною схемою обробітку. Культури, які вирощують на НДП полях йде в реалізацію як насіннева продукція, частину зібраного зерна підприємство використовує і для власних потреб.

Згідно з таблицею 2.17, протягом аналітичних періодів найбільша частка в випуску продукції належить зерну кукурудзи. Вагомі частки також припадають на соняшник та пшеницю, по 25% в 2019 році.

Частка сої в випуску продукції у 2019 році була найменшою, і становила всього 7,5%. Зерно ріпаку також втрачає свої позиції, його частка в 2020 році різко зменшилася на 3,5%, а в 2021 році хоч і було зафіксоване зростання, проте не значне всього лиш на 1%.

Таблиця 2.17 – Структура випущеної продукції в 2019-2021 рр

Найменування видів продукції	Структура випущеної продукції, %			Відхилення	
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020
Пшениця озима зерно	25,72	18,62	18,99	-7,10	0,38
Ріпак озимий	8,95	5,36	6,37	-3,59	1,01
Кукурудза зерно	32,34	48,70	50,41	16,36	1,72
Соняшник	25,22	27,06	24,08	1,83	-2,97
Соя	7,49	0,00	0,00	-7,49	0,00
НДН	0,28	0,27	0,14	-0,01	-0,13
РАЗОМ	100	100	100		

Частка сої в випуску продукції у 2019 році була найменшою, і становила всього 7,5%. Зерно ріпаку також втрачає свої позиції, його частка в 2020 році різко зменшилася на 3,5%, а в 2021 році хоч і було зафіксоване зростання, проте не значне всього лиш на 1%.

У 2021 році, якщо дивитися в динаміці у порівнянні з 2019 роком розподіл між культурами став значною мірою не рівномірним, рисунок 2.10.

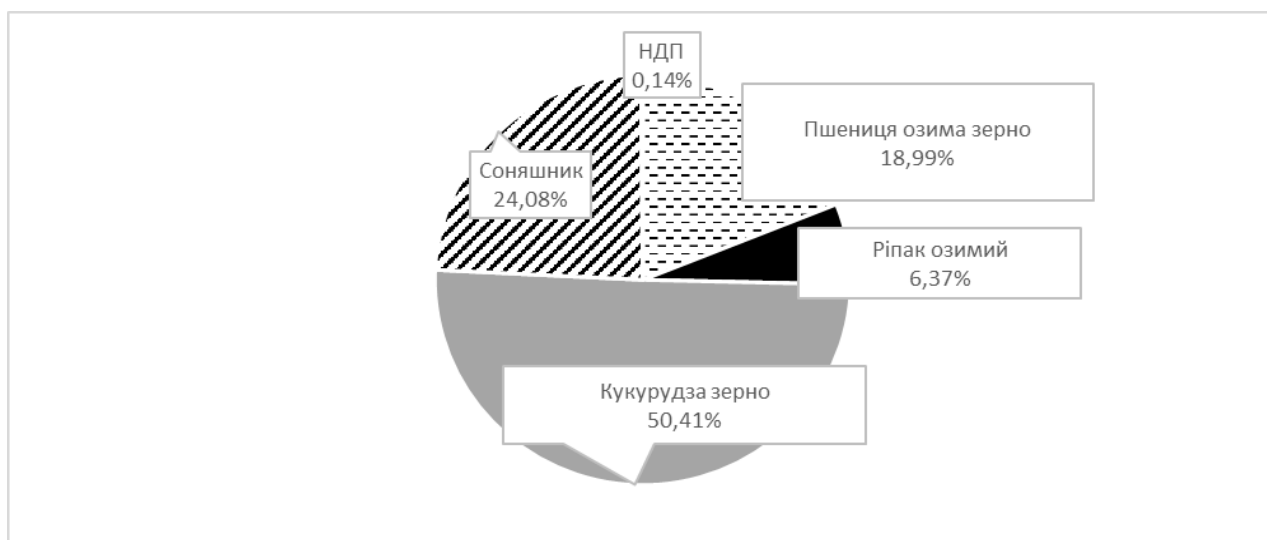

Рисунок 2.10 – Структура випущеної продукції в 2021 році

В 2021 році зерно кукурудзи займало понад 50% усього виробництва на підприємстві. На культуру соняшника було виділено 24% випуску, а на пшеницю 19%. Вирощування ріпаку зайняло 6,3%, що значно менше ніж було у 2019 році.

Необхідно зазначити, що вирощування культур на науково дослідник полях також терпить скорочення протягом усіх аналітичних періодів. Так на кінець 2021 року, їх частка становить всього лише 0,14%, що в два рази менше ніж в 2019 році.

Таке скорочення пов'язане з високою собівартістю вирощування таких культур, яка перевищує прибутки, які підприємство отримує.

Нерівномірний розподіл у вирощуванні культур виявився прибутковим, про що свідчить таблиця 2.18

Таблиця 2.18 – Динаміка товарної продукції у 2019-2021 рр

Рік	Фактичні обсяги виробництва продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	Темпи приросту, %
2019	3 847 227,62	0,44
2020	3 825 200,50	-0,57
2021	6 292 310,00	64,50

У 2020 році фактичні обсяги виробництва продукції скоротилися на 0,5% у порівнянні з 2019 роком. За рахунок змінення структури посіву в 2021 році прибутки зросли на 64,5 % у порівнянні з попереднім роком.

Наведені вище розрахунки представлені з точки зору прибутковості від реалізації товарів. Однак обсяги виробництва продукції можна розглянути і з точки зору кількості оброблених гектарів та одержаної урожайності.

Підприємство ТОВ «Енселко-Агро» володіє значною частиною земельного фонду, на яких здійснює свою основну діяльність. В 2019 році під посіви зернових культур було задіяно більше 113 тисяч гектар.

Як видно з таблиці 2.19, найбільша частка площі була віддана під посіви кукурудзи. В динаміці з кожним роком ця частка збільшується. Так у 2019 році було посіяно 32 тисячі гектар, в 2020 році, площу посіву було збільшено до 45 тисяч гектар, що становить приріст в 40%. У 2021 році площа посіву кукурудзи збільшилася ще на 31%.

Таблиця 2.19 – Динаміка площі посіву зернових культур, тис. га

Найменування видів продукції	Рік			Абсолютні відхилення (+; -)		Відносні відхилення (Темпи приросту)%		Структура посіву, %		
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2020-2019	2021-2020	2019	2020	2021
Пшениця озима зерно	31,156	27,316	38,696	-3,84	11,38	-12,33	41,66	27,47	24,56	25,97
Ріпак озимий	7,875	5,398	9,244	-2,48	3,85	-31,45	71,24	6,94	4,85	6,20
Кукурудза зерно	32,433	45,522	59,968	13,09	14,45	40,36	31,73	28,59	40,92	40,24
Соняшник	32,152	32,638	39,913	0,49	7,28	1,51	22,29	28,34	29,34	26,78
Соя	9,485	0,000	0,000	-9,49	0,00	-100,00		8,36	0,00	0,00
НДП	0,337	0,361	1,201	0,02	0,84	6,94	232,97	0,30	0,32	0,81
Разом	113,44	111,23	149,02	-2,20	37,79	-1,94	33,97	100	100	100

Як видно з таблиці 2.19, найбільша частка площі була віддана під посіви кукурудзи. В динаміці з кожним роком ця частка збільшується. Так у 2019 році було посіяно 32 тисячі гектар, в 2020 році, площу посіву було збільшено до 45 тисяч гектар, що становить приріст в 40%. У 2021 році площа посіву кукурудзи збільшилася ще на 31%.

В загальній сумі у 2020 році зафіксовано скорочення площ посіву на 2%, вчасності за рахунок відмови від посіву сої. Посіви ріпаку та соняшнику цього року зазнали скорочення, відповідно на 31% та 12%. Було збільшено також площу посіву соняшнику на 0,5% та НДП полів 0,8%.

Площа посіву зернових культур на науково-дослідних полях зазнала збільшення не лише в 2020 році. З кожним новим роком частка НДП полів в загальній структурі зростає, про що свідчать результати аналізу наведені в таблиці 2.19. Так частка у 0,3% у 2019 році зросла до 0,81% у 2021.

Для підприємства, яке працює в сфері агробізнесу і займається вирощуванням зернових культур вагомим показником є величина урожайності. Вона показує якісні результати діяльності фірми, на підставі чого плануються майбутні перспективи і плани щодо реалізації товарної продукції.

Протягом аналізованих періодів найвищі показники урожайності показала культура кукурудзи, таблиця 2.20. Хоча в 2020 році зафіксоване незначне скорочення у порівнянні з 2019 роком, однак наступний рік

продемонстрував надзвичайно високі показники урожайності в 12,46 тон зерна з одного гектару.

Таблиця 2.20 – Динаміка середньозваженої урожайності зернових культур у 2019-2021 рр., т/га

Найменування видів продукції	Рік			Абсолютні відхилення (+; -)		Відносні відхилення (Темпи приросту)%	
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2020-2019	2021-2020
Пшениця озима зерно	6,52	5,56	7,34	-0,96	1,78	-14,72	32,01
Ріпак озимий	3,61	3,49	4,51	-0,12	1,02	-3,32	29,23
Кукурудза зерно	9,83	9,82	12,46	-0,01	2,64	-0,10	26,88
Соняшник	3,46	3,44	3,60	-0,02	0,16	-0,58	4,65
Соя	2,61	0,00	0,00	-2,61	0,00	-100,00	
НДП	5,57	5,02	5,39	-0,55	0,37	-9,87	7,37

Культура сої від посіву якої відмовилися в 2020 році, мала найнижчу урожайність в минулому 2019 році в 2,61 тонну з гектару.

Необхідно зауважити, що урожайність у 2021 році загалом була нижчою ніж у попередньому 2019 році. Так наприклад урожайність пшениці скоротилася на 0,96 т/га, що є найбільшим відхиленням в цьому році серед решти культур, рисунок 2.11.

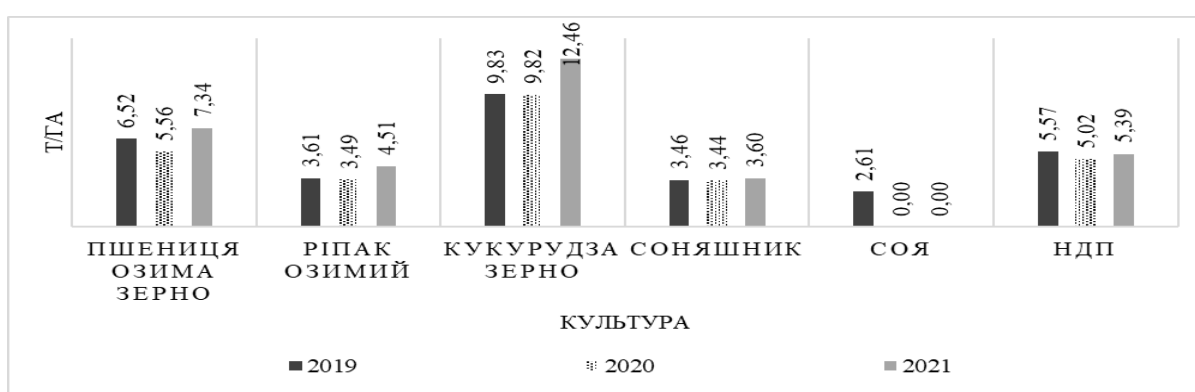

Рисунок 2.11 – Якісні показники середньозваженої урожайності

2021 рік відзначився високим рівнем урожайності по всіх культурах. Наприклад пшениця озима, урожайність якої була великою мірою меншою за

урожайність 2019 року, у 2021 зросла на 32%, що є найбільшим приростом серед всіх культур.

Високу урожайність має цього року і озимий ріпак, з одного гектару посіву було зібрано в середньому 4,5 тон зерна. Посіви культур на НДП полях також зросли на 7,3% у порівнянні з попереднім роком, однак в 2019 році урожайність на таких полях все ж була вищою.

Результати проведеного аналізу товарної продукції свідчать, що вагому роль у прийнятті рішень відведено якісним показникам урожайності культур. Так наприклад високі показники урожайності кукурудзи призвели до щорічного збільшення площ посіву даної культури, за рахунок чого прибуток у 2021 році зріс на 1 309 397 тисяч гривень у порівнянні з попереднім 2020 роком.

Однак існують і виключення, враховуючи що, урожайність по науково-дослідним полях поступово знижується, а відповідно й прибутки, площу посіву відведені під такі поля поступово збільшуються. Головним чином ця ситуація пов'язана з необхідністю підприємства заготовлювати насіння для проведення посіву культур в наступні періоди, через що прибутки ролі не грають.

На таких полях також застосовують різні пропорції внесення добрив, аби з одержаного результату зробити висновки та коректування планів, щодо подальших внесень добрив на основних полях організації.

Важливу роль для підприємства відіграють і олійні культури, так як підприємство не лише реалізує власне зерно, а й займається переробкою зерна, та реалізуючи вже перероблену продукцію, таку як: олія, мука, хліб, тощо.

Задля успішного функціонування поступово зростає земельний фонд відведений під посів та нарощуються потужності виробництва. Так у 2021 році площа посіву зросла на 37,8 тисяч гектар, що становить приріст у 34%.

Збільшення площ посіву, та вдалий врожайний рік з високими показниками урожайності призвели до зростання прибутку підприємства ТОВ «Енселко-Агро» на 65%.

2.4 Загальний аналіз фінансового стану ТОВ «Енселко Агро»

В умовах ринкової економіки кожне підприємство керується єдиною метою: одержання якомога більшого прибутку. Логічно, що одним з найпопулярніших способів збільшення прибутку є зменшення витрат.

Витрати є однією з найголовніших економічних категорій, яка характеризує ефективність використання ресурсів і визначає рентабельність діяльності організації. З господарської точки зору, витрати являють собою споживання або використання товарів та послуг у процесі отримання доходу, [13].

Для повної економічної незалежності і відповідальності за результати своєї діяльності об'єктам господарювання рекомендовано провести оптимізацію витрат, а не скорочувати їхні обсяги. Іншими словами необхідно виявити непродуктивні витрати, оскільки вони несуть вирішальний негативний вплив на одержані фінансові результати та загалом на ефективність ведення бізнесу.

При аналізі витрат підприємства в першу чергу слід звертати увагу на собівартість виробництва, та операційні витрати загалом, [19].

Як видно з таблиці 2.21., протягом усіх трьох аналітичних періодів найбільша сума витрат припадає на інші операційні витрати. Які включають в себе витрати пов'язані з переробкою зерна та вторинної сировини. Вагома частка операційних витрат припадає й на матеріальні затрати, сума яких має зростаючий характер, рисунок 2.12.

Зростають також і решта статей витрат, таких як: витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи та амортизація. Суми відрахувань по даних статтях зростають за рахунок великої кількості соціальних проектів, якими займається підприємство, та за рахунок збільшення кількості основних фондів в організації відповідно.

Таблиця 2.21 – Аналіз складу операційних витрат підприємства, тис. грн

Елементи витрат	Сума, тис. грн						
	2019	2020	2021	Абсолютні відхилення 2020-2019	Абсолютні відхилення 2021-2020	Темпи приросту 2020-2019	Темпи приросту 2021-2020
Матеріальні затрати	1 081 389	1 087 416	1 151 894	6 027	64 478	0,56	5,93
Витрати на оплату праці	259 058	265 965	293 090	6 907	27 125	2,67	10,20
Відрахування на соціальні заходи	46 713	47 833	55 305	1 120	7 472	2,40	15,62
Амортизація основних фондів	211 683	328 327	441 542	116 644	113 215	55,10	34,48
Інші операційні витрати	1 388 095	1 309 555	1 460 358	-78 540	150 803	-5,66	11,52

Як наслідок, крива суми операційних витрат, зображена на рисунку 2.12., поступово зростає. В 2020 році прослідковується незначний скачок, загальна сума операційних витрат зросла на 52 тисячі гривень. Проте в же в 2021 році зафіксоване зростання витрат більш ніж на 300 тисяч гривень.

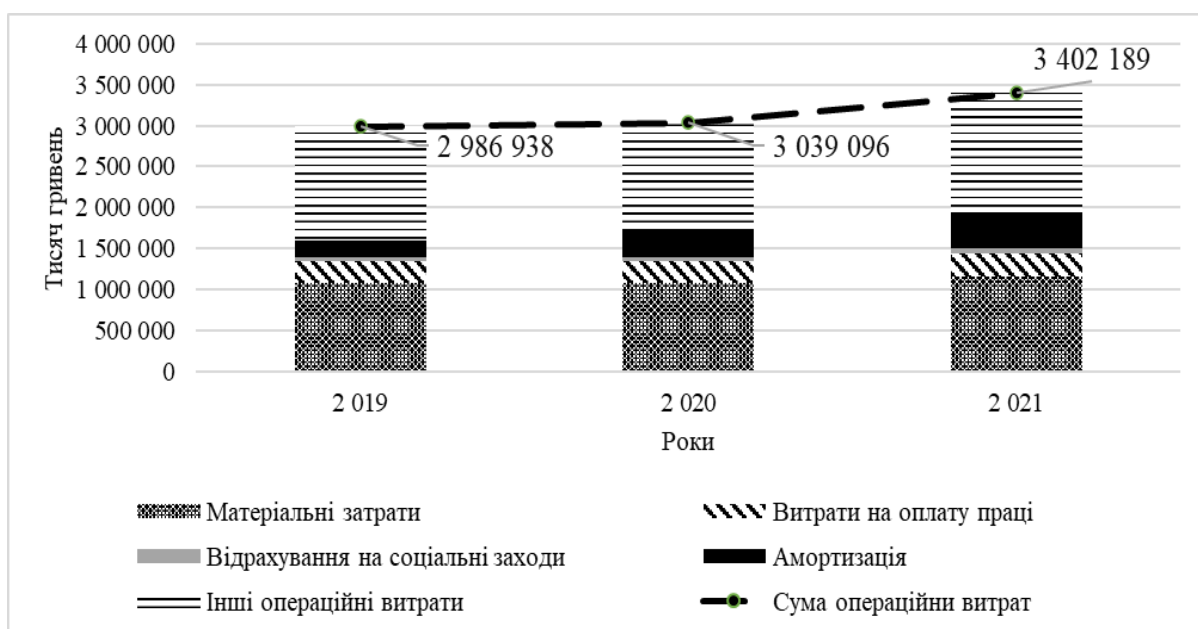

Рисунок 2.12 – Структура операційних витрат підприємства

Важливими показниками є показники витратомісткості. Вони являють собою витрати на одну гривню реалізованої продукції, та доходу в цілому, [16].

Базуючись на наведених у таблиці 2.22 даних можна сказати, що собівартість становить значну частину виручки від реалізації продукції.

Таблиця 2.22 – Аналіз витратомісткості діяльності підприємства

Аналіз витрат на 1 грн реалізованої продукції						
Показник	Рік			Відхилення, +,-		
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020	2021-2019
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	3 330 933	3 477 455	6 292 310	146 522	2 814 855	2 961 377
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн	2 843 845	3 132 421	5 784 128	288 576	2 651 707	2 940 283
Витрати на 1 грн реалізованої продукції, грн (витратомісткість)	0,854	0,901	0,919	0,047	0,018	0,065
Прибутковість, грн	0,146	0,099	0,081	-0,047	-0,018	-0,065
Аналіз витрат на 1 грн доходів						
Разом доходи, тис. грн	4 226 826	5 304 094	10 251 662	1 077 268	4 947 568	6 024 836
Разом витрати, тис. грн	2 968 912	3 305 387	5 623 026	336 475	2 317 639	2 654 114
Витрати на 1 доходів, грн (витратомісткість)	0,702	0,623	0,548	-0,079	-0,075	-0,154
Прибутковість, грн	0,298	0,377	0,452	0,079	0,075	0,154

Варто зауважити, що повна собівартість реалізованої продукції керується тенденцією до зростання. Так у 2020 році вона зросла 0,047 гривні, а в 2021 році, ще на 0,018 гривні. Іншими словами підприємство отримало лише 0,081 гривні виручки від реалізації продукції, що становить всього лиш 8% загальної виручки. Проте навіть так, підприємство все ж отримало значно вищий дохід від реалізації аніж у попередній рік.

Основна причина такої різниці полягає в значному зростанні доходів від іншої операційної діяльності та інших доходів, які отримує підприємство.

Під час ведення своєї господарської діяльності кожному підприємству необхідно знати на які статті витрат направлено грошові потоки. Визначають це за допомогою калькуляції, на підставі якої приймаються управлінські рішення щодо планування бюджету на наступний період, [26].

Таблиця 2.23 – Калькуляція собівартості продукції у 2021 році

Культура Стаття витрат	Пшениця озима зерно, грн	Ріпак озимий, грн	Кукурудза зерно, грн	Соняшник, грн	НДП, грн	Собівартість загалом, тис. грн
1. Прямі витрати	23 571,34	27 953,22	32 934,15	23 558,99	23 433,61	4 113 948,79
1.1 Прямі понесені витрати	11 931,37	15 990,65	13 182,78	11 058,54	12 228,10	1 856 117,82
Оплата праці з нарахуваннями, в т.ч.	699,55	972,21	728,75	525,84	48,24	100 804,66
Енергоносії (ПММ, електроенергія), в т.ч.	1 115,07	1 607,70	1 785,96	1 568,21	1 720,51	229 768,10
Насіння	2 326,99	1 983,78	3 851,81	2 296,60	2 848,83	434 452,50
Мінеральні добрива	5 420,97	5 649,00	4 991,73	3 375,66	4 515,07	701 486,08
Засоби захисту рослин	2 364,30	5 777,96	1 824,52	3 292,24	3 095,46	389 432,82
Інші матеріальні витрати	4,49	0,00	0,00	0,00	0,00	173,66
1.1. Послуги по виращуванню та збиранню врожаю	2 782,26	2 453,75	3 978,89	3 005,02	912,01	489 984,46
Обробіток ґрунту	44,28	182,82	288,74	509,15	43,92	41 093,48
Посів	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01
Внесення МД та дефекату	190,81	94,71	280,61	0,00	0,01	25 086,89
Внесення ЗЗР	418,72	239,38	206,90	678,74	0,07	57 913,79
Збирання продукції	748,56	1 159,38	748,35	817,77	0,01	117 200,62
Перевезення продукції	1 204,99	589,36	2 277,92	850,56	568,54	223 309,33
Додаткова робота	174,89	188,10	176,35	148,80	299,46	25 380,34
1.2. Інші прямі витрати	8 857,71	9 508,81	15 772,47	9 495,43	10 293,50	1 767 846,51
Послуги елеваторів по доробці зерна	768,03	1 419,14	7 682,80	1 405,75	2 203,83	562 310,26
Орендна плата за землю	7 683,44	7 683,44	7 683,44	7 683,44	7 683,44	1 144 997,51
Єдиний податок 4-ї групи	406,24	406,24	406,24	406,24	406,24	60 538,75
Інші прямі витрати	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2. Загальновиробничі витрати	4 295,56	4 774,28	4 733,38	4 470,36	45 018,34	726 678,14
Заробітна плата	2 211,54	2 211,54	2 211,54	2 211,54	34 471,47	368 297,45
Матеріальні витрати	355,78	355,78	355,78	355,78	1 711,09	54 645,72
Орендна плата за ОЗ	99,89	99,89	99,89	99,89	1 074,93	16 056,01
Послуги по обслуговуванню виробництва	227,60	227,60	227,60	227,60	0,00	33 643,78
Ремонти та ТО	1 135,10	1 613,82	1 573,04	1 309,90	7 156,43	214 047,38
Продукти на харчування	141,50	141,50	141,50	141,50	0,00	20 917,20
Відрядження	13,61	13,61	13,61	13,61	604,42	2 738,18
Інші загальновиробничі витрати	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Операційна оренда	110,54	110,54	110,42	110,54	0,00	16 332,42

Таблиця 2.24 – Калькуляція собівартості продукції у 2021 році

Культура Стаття витрат	Пшениця озима зерно, грн	Ріпак озимий, грн	Кукурудза зерно, грн	Соняшник, грн	НДП, грн	Собівартість загалом, тис. грн
3. Адміністративні витрати	2 096,77	2 096,77	2 096,77	2 096,77	193,06	310 178,07
Заробітна плата	1 324,66	1 324,66	1 324,66	1 324,66	0,00	195 813,04
Матеріальні витрати	97,50	97,50	97,50	97,50	122,26	14 559,07
Роботи та послуги	294,44	294,44	294,44	294,44	70,80	43 609,14
Витрати на охорону праці	47,64	47,64	47,64	47,64	0,00	7 042,74
Відрядження	13,61	13,61	13,61	13,61	0,00	2 011,39
Оренда автомобілів	16,54	16,54	16,54	16,54	0,00	2 444,29
Витрати соціальної сфери	232,74	232,74	232,74	232,74	0,00	34 403,50
Податки та збори	18,84	18,84	18,84	18,84	0,00	2 784,30
Представницькі витрати та реклама	20,41	20,41	20,41	20,41	0,00	3 017,66
Оформлення договорів оренди	18,76	18,76	18,76	18,76	0,00	2 772,83
Інші адміністративні витрати	11,64	11,64	11,64	11,64	0,00	1 720,12
Разом	29 963,67	34 824,26	39 764,29	30 126,11	68 645,01	5 150 805,00

Згідно з наведеними таблицями 2.23 і 2.24, калькуляції собівартості видно, що найбільші суми грошових потоків направлені до прямих витратах собівартості, до яких належать такі статті витрат як:

- матеріальні (насіння, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, енергоносії у вигляді електроенергії та паливо-мастильних матеріалів);
- оренда основних засобів та приміщень (орендна плата за землю та послуги елеваторів);
- витрати на заробітну плату тощо

Вагома стаття витрат також пов'язана з послугами по вирощуванню культур та послугами з обробітку ґрунту.

До загальновиробничих витрат відносяться витрати понесені на оплату праці, матеріальні витрати, орендна плата за основні засоби (зернозбиральна техніка, ґрунтообробна техніка, перевантажувальна техніка, тощо), витрати понесені на ремонти основних засобів, тощо.

Окрема стаття припадає на адміністративні витрати, до яких відносяться заробітна плата адміністративного персоналу, матеріальні затрати, витрати на охорону, витрати соціальної сфери, оренда легкових автомобілів для перевезення працівників, представницькі витрати та реклама, оформлення договорів оренди (послуги юриста), тощо.

На рисунку 2.13, проілюстровано які статті витрат переважають у вирощуванні різних культур. Так по усіх культурах окрім НДП найвища частка витрат припадає на прямі понесені витрат. В цілому по основних зернових культурах витрати розподіленні практично рівномірно.

Однак по вирощуванню культур на науково-дослідних полях структура витрат дещо змінюється. Основна сума грошових витрат направлена на загально-виробничі витрати, причому адміністративні витрати взагалі практично відсутні, а прямі знаходяться на рівні основних зернових культур.

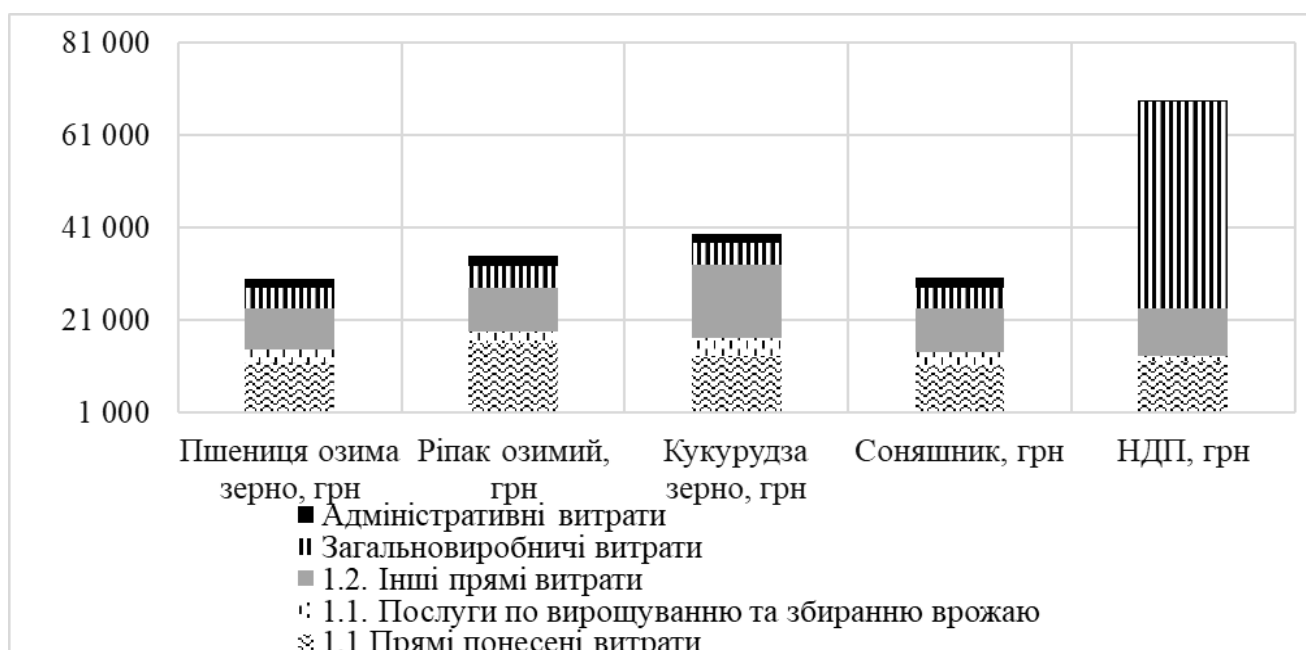

Рисунок 2.13 – Основні статті витрат по вирощуванню культур у 2021 році

За рахунок значного перевищення загальновиробничих витрат собівартість такої продукції значно перевищує одержаний дохід від реалізації

саме цих культур. Однак для підприємства основна вигода полягає не в одержаному доході, а в якості вирощеного зерна. Необхідність проведення фінансового аналізу полягає в потребі побачити наскільки прибуткова чи збиткова дана діяльність. Інвестори, перед тим як вкладатися в той чи інший бізнес спершу дивляться саме фінансовий аналіз, аби подивитися які відносини склалися з контрагентами, кредиторами, яка структура активу тощо.

В активі балансу відображається власне сам виробничий процес. Саме тут можна побачити якими активами володіє підприємство. Структура активу балансу для підприємства ТОВ «Енселко-Агро» наведена у таблиці 2.25.

Таблиця 2.25 – Структура активу балансу у 2019-2021 рр

Актив	Балансова вартість, тис. грн					Структура, %		
	2019	2020	2021	Абсолютні відхилення 2020/2019	Абсолютні відхилення 2021/2020	2019	2020	2021
1. Необоротні активи	2 655 530	3 394 401	5 617 995	738 871	2 223 594	55,45	55,56	42,02
1.1. Нематеріальні активи	1 757 033	1 937 588	2 772 137	180 555	834 549	36,69	31,72	20,73
1.2. Основні засоби	447 647	386 292	1 628 806	-61 355	1 242 514	9,35	6,32	12,18
1.3. Довгострокові фінансові інвестиції	1 545	1 545	941 554	0	940 009	0,03	0,03	7,04
1.4. Інші необоротні активи	449 305	1 068 976	275 498	619 671	-793 478	9,38	17,50	2,06
2. Оборотні активи	2 131 747	2 713 617	7 752 159	581 870	5 038 542	44,51	44,42	57,98
2.1. Запаси	1 258 463	1 845 971	3 774 968	587 508	1 928 997	26,28	30,22	28,23
2.2. Дебіторська заборгованість	592 106	424 587	3 072 839	-167 519	2 648 252	12,36	6,95	22,98
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти	42	80	5 539	38	5 459	0,001	0,001	0,04
2.4. Інші оборотні активи	281 136	442 979	898 813	161 843	455 834	5,87	7,25	6,72
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1 713	1 232	1 224	-481	-8	0,04	0,02	0,01
Баланс	4 788 990	6 109 250	13 371 378	1 320 260	7 262 128	100	100	100

Актив поділений на три основні статті: необоротні активи, оборотні активи та необоротні активи утримуванні для продажу, та групи вибуття. В процесі діяльності перші дві статті зберегли тенденцію до зростання. Так у 2019 році група необоротних активів займала абсолютну більшість у структурі

активу. Однак у 2021 році зростання статей оборотних активів призвело до скорочення частки необоротних активів у структурі до 42% від 55,5% у 2019 і 2020 роках.

Значного зростання зазнали такі статті оборотних активів як запаси та дебіторська заборгованість, які й забезпечили 58% усього активу балансу у 2021 році.

Необоротні активи, утримуванні для продажу, та групи вибуття, навпаки з кожним роком скорочуються. Так у 2020 році дана стаття зменшилася на 481 тисячу гривень. В 2021 році скорочення продовжилося, хоча і в сповільненому темпі, лише на вісім тисяч.

Пасив балансу, як протилежна сторона активу, показує про економічні відносини підприємства з кредиторами, банками і власними грошовими резервами. Аналіз пасиву балансу наведений у таблиці 2.26.

Таблиця 2.26 – Структура пасиву балансу у 2019-2021 рр

Пасив	Балансова вартість, тис. грн					Структура, %		
	2019	2020	2021	Абсолютні відхилення 2020/2019	Абсолютні відхилення 2021/2020	2019	2020	2021
1. Власний капітал	1 314 201	2 923 966	7 489 860	1 609 765	4 565 894	27,44	47,86	56,01
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1 507 841	1 725 340	2 114 542	217 499	389 202	31,49	28,24	15,81
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	1 966 948	1 459 944	3 766 976	-507 004	2 307 032	41,07	23,90	28,17
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0	0	0	0	0	0	0	0
Баланс	4 788 990	6 109 250	13 371 378	1 320 260	7 262 128	100	100	100

Згідно з наведеними у таблиці 2.26 даними видно, що зростання доходів дозволило збільшити власний капітал у 2020 році на 1 600 765 тисяч гривень, а у 2021 році ще на понад 4 565 тисяч гривень. Відповідно змінювалася і структура, з 27% у 2019 році до 56% у 2021.

Таблиця 2.27 – Аналіз оборотних активів у 2019-2021 рр

Оборотні активи	Сума, тис. грн					Структура, %		
	2019	2020	2021	Абсолютні відхилення 2020/2019	Абсолютні відхилення 2021/2020	2019	2020	2021
Запаси	1 258 463	1 845 971	3 774 968	587 508	1 928 997	59,03	68,03	48,70
Поточні біологічні активи	228 264	350 552	775 598	122 288	425 046	10,71	12,92	10,00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	227 396	166 534	776 730	-60 862	610 196	10,67	6,14	10,02
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	265 939	120 176	385 471	-145 763	265 295	12,48	4,43	4,97
- за виданими авансами	60 344	56 042	67 006	-4 302	10 964	2,83	2,07	0,86
- з бюджетом	205 595	64 134	318 465	-141 461	254 331	9,64	2,36	4,11
Інша поточна дебіторська заборгованість	98 771	137 877	1 910 638	39 106	1 772 761	4,63	5,08	24,65
Поточні фінансові інвестиції	0	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00
Гроші та їх еквіваленти	42	80	5 539	38	5 459	0,002	0,003	0,07
Витрати майбутніх періодів	1 866	2 454	2 830	588	376	0,09	0,09	0,04
Інші оборотні активи	51 006	89 973	120 385	38 967	30 412	2,39	3,32	1,55
Всього оборотні активи	2 131 747	2 713 617	7 752 159	581 870	5 038 542	100	100	100

Зростали також і довгострокові зобов'язання і забезпечення протягом аналітичних періодів, що свідчить про довіру до компанії зовнішнього

середовища, яке представлене торговими партнерами. Поточні ж зобов'язання у 2020 році скоротилися на 500 тисяч, одна вже у 2021 році зросли на понад 2 307 тисяч гривень.

Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття на підприємстві повністю відсутні.

Для більш кращого розуміння діяльності варто більш детально провести аналіз оборотних активів підприємства, таблиця 2.27.

З наведеного у таблиці 2.27 аналізу можна зробити такі висновки:

- зафіксоване значне зростання запасів протягом усіх трьох років, однак в 2021 році частка запасів у структурі оборотних активів скоротилася на 19%;

- висока урожайність у 2021 році дозволила збільшити біологічні активи підприємства більш ніж у 2 рази;

- поточних фінансових інвестицій у 2019-2021 роках не зафіксовано, однак вже закладено суми витрат майбутніх періодів;

- дебіторська заборгованість представлена у трьох статтях. як заборгованість за товари, роботи та послуги, дана стаття у 2020 році становила 776 тисяч, тобто саме цю суму партнери ще не сплатили підприємству за надані товари, роботи, послуги тощо.

- інша стаття дебіторської заборгованості припадає на розрахунки з бюджетом та виданими авансами, по яких також зафіксоване зростання, у 2021 році дана стаття забезпечила зростання у структурі активів з 5% у 2020 році до 25% у 21 році.

Однак з проведених вище аналізів можна лише частково зрозуміти наскільки добре працює підприємство. Тому необхідно провести ряд додаткових розрахунків, які більш чітко висвітлять фінансову ситуацію, що склалася на підприємстві.

Результати показників платоспроможності, наведені у таблиці 2.28, свідчать про цілком привабливу для фінансування діяльність.

Підприємство ТОВ «Енселко-Агро» цілком може покрити всі свої поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів. Про що свідчать і показники фінансової незалежності та стійкості. Варто зазначити, що показники швидкої ліквідності у 2020 та 2021 роках перевищують нормативне значення більш ніж у 3 рази, що є гарним знаком.

У 2021 році зафіксоване незначне зниження по показнику фінансової стійкості, з чого можна помилково дійти висновку про погіршення становища компанії, однак таке ставлення буде помилковим. На фоні зростання власного капіталу, зростання зобов'язань, незначне, тож відповідно і спаду фінансової стійкості не зафіксовано.

Таблиця 2.28 – Показники платоспроможності підприємства

Рік	Коефіцієнт	На кінець року	Теоретичне (нормативне) значення	Відхилення на кінець року від теоретичного значення
2019	Покриття	1,08	1<	0,08
2020		1,86		0,86
2021		2,06		1,06
2019	Швидкої ліквідності	1,08	0,6<	0,48
2020		1,86		1,26
2021		2,06		1,46
2019	Фінансової незалежності	0,27	0,4-0,6	-0,13
2020		0,48		0,08
2021		0,56		0,16
2019	Фінансової стійкості	0,59	Зростання у динаміці	
2020		0,76		0,17
2021		0,72		-0,04

Для того аби цілковито бути певним у виробничих потужностях підприємства слід подивитися на показники рентабельності, таблиця 2.29.

Наведені у таблиці 2.29 дані дохідності нашоухують на думку про високу прибутковість діяльності. Адже доходи від основної діяльності зростають, навіть беручи до уваги і зростаючу собівартість. Зросла також і вартість власного капіталу, на понад у 4 565 894 тисяч гривень у 2021 році.

Зростають також і показники рентабельності доходу та витрат, що свідчить про добре організовану виробничу діяльність. Однак зафіксоване поступове зменшення рентабельності капіталу та власного капіталу, такі зміни пов'язані з значним зростанням фінансових результатів.

Підбиваючи підсумки проведеного комплексного аналізу можна сказати, що незважаючи на високу плинність кадрів на підприємстві, інтенсивність робочого процесу знаходиться на високому рівні, що й забезпечує високі прибутки.

Таблиця 2.29 – Аналіз рентабельності підприємства

Показник	Рік			Відхилення (+; -), 2020- 2019	Відхилення (+; -), 2021- 2020
	2019	2020	2021		
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	3 330 933	3 477 455	6 292 310	146 522	2 814 855
2. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн	2 843 845	3 132 421	5 784 128	288 576	2 651 707
3. Вартість капіталу (баланс), тис. грн	4 788 990	6 109 250	13371 378	1 320 260	7 262 128
4. Фінансовий результат (прибуток/збиток), тис. грн:					
- від реалізації продукції	487 088	345 034	508 182	-142 054	163 148
- до оподаткування	787 001	1 610 900	3 995 313	823 899	2 384 413
- чистий	787 001	1 610 900	3 995 313	823 899	2 384 413
5. Рентабельність (збитковість), %					
- доходу	14,62	46,32	63,50	31,70	17,17
- витрат	17,13	51,43	69,07	34,30	17,65
- капіталу	16,43	26,37	29,88	9,93	3,51
- власного капіталу	59,88	55,09	53,34	-4,79	-1,75

Однак на прибутки вагомий вплив мають різноманітні фактори, такі як:

- точки збуту;
- забезпеченість основними засобами працівників;
- логістичні напрямки;
- погодні умови тощо.

В свою чергу витрати підприємства знаходяться на оптимальному рівні, дозволяючи отримувати прибутки, та створювати нові інвестиційні проекти, такі як оновлення основних засобів у 2021 році.

РОЗДІЛ 3 ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Застосування факторного аналізу та комп'ютерної діагностики в управлінні поточною діяльністю

В сучасній ринковій економічній системі, витрати, їх облік та управління відіграють чи не найважливішу роль в діяльності усіх господарських структур. У процесі діяльності будь який соціально-економічний об'єкт діє в умовах постійної взаємодії сукупності факторів впливу, як внутрішніх, так і зовнішніх. Що зумовлює зародження численності методів та способів визначення їх взаємозв'язку, та масштабів впливу.

В даному контексті фактор впливу являє собою процес діяльності, яких завдає рушійних змін на результативний показник. Саме визначення таких факторів, сили їх впливу, на результати господарського процесу постає головним завданням в будь яких економічних дослідженнях. Ґрунтуючись на результатах проведеного дослідження відповідні фахівці розпочинають свою діяльність, пов'язану з пошуком шляхів підвищення результативності підприємства.

Так як неможливо визначити рівень впливу кожного існуючого фактору на кінцевий результат, адже усі вони між собою в тій, чи іншій мірі пов'язані, то найчастіше для факторного дослідження використовують ті змінні, по яких чітко прослідковується причинно наслідковий зв'язок.

На сьогоднішній день існує два типи зв'язків, які досліджуються в процесі факторного аналізу:

– функціональний зв'язок, це такий зв'язок, при якому кожному окремому значенню факторної ознаки відповідає одне або декілька значень результативної ознаки. Інакше кажучи, зміна значень результативних показників повністю залежить від зміни факторів впливу;

– стохастичний зв'язок, при якому кожному значенню факторної ознаки відповідає безліч значень результативних ознак, які постійно змінюються та не мають чітко визначеної залежності від зміни величини факторних ознак [18].

В управлінні підприємницькою діяльністю здебільшого проводиться аналіз детермінованих зв'язків між факторами впливу та результативними показниками. Адже можна чітко визначити причини, які створюють рушійну силу у формуванні кінцевих результатів. Відповідно до одержаних результатів можна провести ряд дій, за допомогою яких буде можливо обернути ситуацію на свою користь.

Зазвичай розпочинаючи проведення детермінованого аналізу витрат застосовують метод абсолютних різниць. Використання даного методу дозволяє побачити на скільки змінилися витрати у порівнянні з базовим періодом.

Таблиця 3.1 – Метод абсолютних різниць в оцінці величини змінних витрат ТОВ «Енселко Агро»

Змінні витрати	Рік			Метод абсолютних різниць	
	2019	2020	2021	2020	2021
Оплата праці з нарахуваннями, в т.ч.	47 811,02	65 215,01	100 804,66	17 403,99	35 589,65
Енергоносії (ПММ, електроенергія), в т.ч.	177 645,48	197 588,50	229 768,10	19 943,03	32 179,59
Насіння	213 645,16	296 300,19	434 452,50	82 655,03	138 152,31
Мінеральні добрива	451 709,78	189 423,32	701 486,08	-262 286,46	512 062,76
Засоби захисту рослин	259 298,16	257 762,51	389 432,82	-1 535,66	131 670,31
Інші матеріальні витрати	261,52	0,00	173,66	-261,52	173,66
Обробіток ґрунту	252 900,47	49 552,22	41 093,48	-203 348,25	-8 458,73
Посів	0,00	0,00	0,01	0,00	0,01
Внесення МД та дефекату	0,00	1 432,63	25 086,89	1 432,63	23 654,26
Внесення ЗЗР	0,00	32 125,73	57 913,79	32 125,73	25 788,05
Збирання продукції	0,00	73 395,64	117 200,62	73 395,64	43 804,98
Перевезення продукції	0,00	165 939,48	223 309,33	165 939,48	57 369,85
Додаткова робота	0,00	14 776,96	25 380,34	14 776,96	10 603,37
Послуги елеваторів по доробці зерна	234 130,50	362 604,03	562 310,26	128 473,53	199 706,23
Інші прямі витрати	5 383,24	0,00	0,00	-5 383,24	0,00
Ремонти та ТО	126 837,05	130 384,97	214 047,38	3 547,92	83 662,41
Змінні витрати	1 769 622,38	1 836 501,20	3 122 459,91	66 878,82	1 285 958,71

Згідно з наведеними результатами застосування методу абсолютних різниць у таблиці 3.1., за рахунок зміни величини статей змінних витрат їхня

сума зросла у 2020 році на 66 878,82 тисяч гривень, а у 2021 році ще на 1 285 958,71тисячу гривень. Причому зростання по статтях відбувалося не рівномірно, це чітко відображає графічний методі аналізу витрат, наведений на рисунку 3.1.

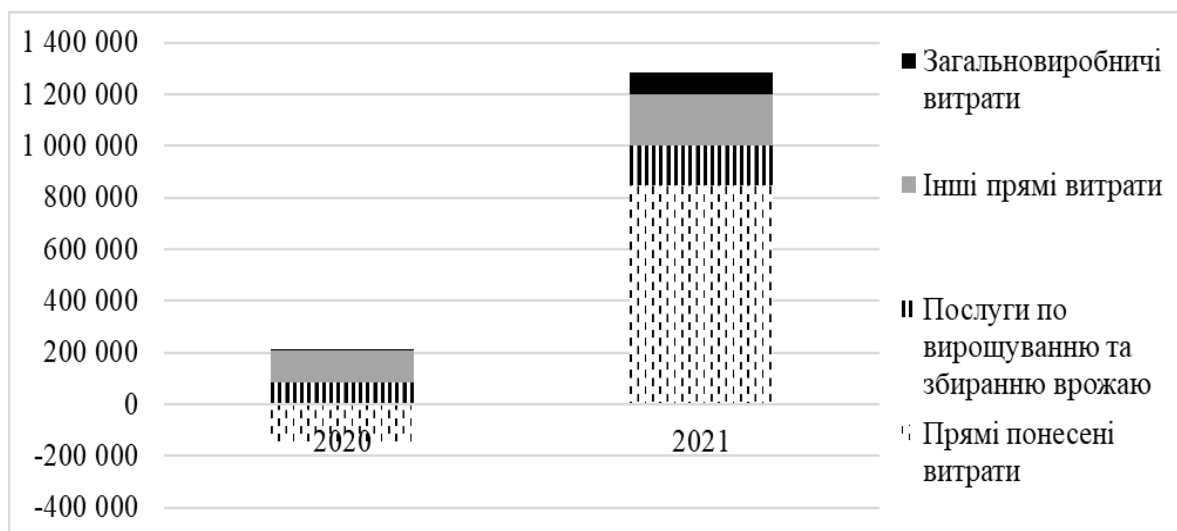

Рисунок 3.1 – Графічний метод аналізу змінних витрат на ТОВ «Енселко Агро»

На рисунку 3.1 видно, як у 2020 році, де окрім зростання витрат має місце й їхнє скорочення, то в 2021 році прослідковується їхнє виключне зростання. Значні зміни припадають на статтю прямих понесених витрат, що включають в себе оплату, праці, витрати на енергоносії, насіння засоби захисту рослин та мінеральні добрива, а також інші прямі витрати що відносяться до основної діяльності.

Так витрати на мінеральні добрива скоротилися на понад 200 тисяч у порівнянні з 2019 роком, однак вже у 2021 році зафіксоване їхнє зростання на понад 500 тисяч гривень у порівнянні з попереднім роком. Варто зауважити, що таблиця 3.1 відображує, дані, згідно з якими у 2019 році деякі статті витрат взагалі не застосовувалися, однак у 2020 році їхня поява спонукає збільшення.

Поглиблюючись у питання впливу факторів на зміну витрат і доходів можна застосовувати й такі методи як: ланцюгових підстановок, відносних

різниць та індексний метод. Функціональність даних методів залежить від відношення вихідних даних.

За допомогою методу ланцюгових підстановок можна визначити вплив факторів на формування кінцевого результату за рахунок добутку. Наприклад за допомогою добутку, від реалізації продукції та частки витрат в одній гривні одержаного прибутку можна розрахувати суму повної собівартості виготовленої продукції, таблиця 3.2.

Провівши над даним розрахунком факторний аналіз витрат можна побачити як зміна доходу і витрат на 1 гривню впливає на формування повної собівартості.

Таблиця 3.2 – Метод ланцюгових підстановок при аналізі собівартості продукції

Показник	Рік			Зміна за рахунок	
	2019	2020	2021	2020	2021
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):	3 330 933	3 477 455	6 292 310	125 095,84	2 535 564,35
Витрати на 1 грн реалізованої продукції	0,85	0,90	0,92	163 480,16	116 142,65
Повна собівартість реалізованої продукції	2 843 845	3 132 421	5 784 128	288 576,00	2 651 707,00

Як видно з таблиці 3.2 зростання частки витрат в кожній заробленій гривні призвело до зростання повної собівартості на понад 163 480 тисяч гривень у 2020 року, однак і за рахунок зростання доходів сума повної собівартості зросла на 125 096 тисяч гривень, що в цілому призвело до збільшення собівартості на 288 576 тисяч гривень у порівнянні з 2019 роком.

Подібна ситуація проглядається і в 2021 році, коли різке зростання доходів вплинуло на зростання собівартості у загальній сумі на 2 535 564,35 тисяч гривень. Окрім доходу зросла і величина витрат на одну гривню реалізованої продукції, як наслідок собівартість зросла ще на 116 142,65 тисяч гривень. Під впливом цих двох факторів собівартість виготовленої продукції зросла на 2 651 707 тисяч гривень.

Однак метод ланцюгових підстановок можна застосовувати і в випадках, коли фактори сумуються. Основа розрахунку заключається в додаванні до

результативного показника звітної періоду базових показників, після чого необхідно відняти від отриманого значення загальну суму попереднього, базового періоду, таблиця 3.3.

Таблиця 3.3 – Застосування методу ланцюгових підстановок при аналізі операційних витрат підприємства ТОВ «Енселко Агро»

Показник	Рік			Зміна за рахунок	
	2019 (б)	2020(з/б)	2021 (з)	2020	2021
Матеріальні затрати	1 081 389	1 087 416	1 151 894	6 027	64 478
Витрати на оплату праці	259 058	265 965	293 090	6 907	27 125
Відрахування на соціальні заходи	46 713	47 833	55 305	1 120	7 472
Амортизація	211 683	328 327	441 542	116 644	113 215
Інші операційні витрати	1 388 095	1 309 555	1 460 358	-78 540	150 803
Сума операційних витрат	2 986 938	3 039 096	3 402 189	52 158	363 093

Як показують результати проведених розрахунків у 2020 році скоротилися інші операційні витрати на 78 540 тисяч гривень, однак значне зростання амортизації та решти елементів операційних витрат призвело до збільшення витрат на 52 158 тисяч гривень. У 2021 році зафіксоване зростання кожного елементу витрат, найменшого зростання зазнали відрахування на соціальні заходи, однак у порівнянні з 2020 роком вони зросли у 6,7 рази.

Результативний в застосуванні також метод відносних різниць. Його можна застосовувати для аналізу впливу таких факторів як фондвіддача та матеріаломісткість, таблиця 3.4.

Таблиця 3.4 – Факторний аналіз за допомогою методу відносних різниць

Показник	Рік			Відносна зміна (%), за рахунок		Вартісна зміна за рахунок	
	2019	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Матеріальні затрати, тис. грн	1 081 389	1 087 416	1 151 894	0,56	5,93	18 564,58	206 194,63
Матеріаловіддача, грн	3,08	3,20	5,46	3,82	70,82	127 957,42	2 608 660,37
Вартість товарної продукції, тис. грн	3 330 933	3 477 455	6 292 310			146 522,00	2 814 855,00
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн	447 647	386 292	1 628 806	-13,71	321,65	-456 541,41	11 185 286,06
Фондвіддача, грн	7,44	9,00	3,86	20,98	-57,09	603 063,41	-8 370 431,06
Чистий дохід, тис. грн	3 330 933	3 477 455	6 292 310			146 522,00	2 814 855,00

Даний метод базується на використанні розрахунку відносної зміни показників, що дозволяє враховувати відсоткову зміну кожного фактору впливу на формування кінцевого результату. Так результати розрахунку показників матеріальних затрат дозволили зробити висновок, що за рахунок їхнього стабільного зростання та віддачі в виробництві, доходи зросли на 146 522 та 2 814 855 тисяч гривень у 2020 і 2021 роках відповідно.

Протилежна ситуація склалася по впливу факторів основних фондів. Через скорочення основних фондів у 2020 році дохід скоротився на 456 541 тисячу гривень, проте їхнє скорочення не призвело до скорочення фондівіддачі, навпаки зафіксоване зростання віддачі, за рахунок якого доходи зросли на 603 063 тисяч гривень. Саме за рахунок фондівіддачі доходи у 2020 році зросли на 146 522 тисячі гривень.

У 2021 році було оновлено основні засоби, що дозволило примножити прибутки на 11 185 286 тисяч гривень, одна саме через значне збільшення основних фондів скоротилася їхня віддача, через що в загальному підсумку доходи зросли лише на 2 814 855 тисяч гривень.

З даного аналізу випливає, що наявність великої кількості основних виробничих засобів, дозволило скоротити навантаження на кожен окрему їхню одиницю, при цьому отримувати значні доходи.

Вартим уваги є й індексний метод факторного аналізу. При застосуванні даного методу необхідно спершу правильно обрати фактори впливу на кінцевий результат. Їхній взаємозв'язок повинен полягати у частці від ділення на кінцевий результат. Наприклад розрахунок такого вагомого показника діяльності підприємства як рентабельність, таблиця 3.5.

Згідно з результатами проведення такого аналізу, наведеними у таблиці 3.4., рентабельність доходів скоротилася на 0,44% і 6,54% у 2020 та 2021 роках відповідно, за рахунок зростання доходів від реалізації. Однак у 2020 році невеличке скорочення чистого фінансового результату призвело до відповідного скорочення рентабельності на 4,26%. У 2021 році ситуація

протилежна, за рахунок значного зростання прибутку рентабельність зросла на 4,69%.

Таким чином, формуючись під впливом цих факторів у 2020 році рентабельність доходу скоротилася на 4,70%. В 2021 році також наявне скорочення рентабельності, однак не таке явне як у 2020 році, так за рахунок зростання прибутку рентабельність доходу в цілому скоротилася лише на 1,85%.

Таблиця 3.5 – Індексний метод при факторному аналізі рентабельності

Показник	Рік			Індексна зміна		Відносна зміна за рахунок	
	2019	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Прибуток (фінансовий результат) від реалізації продукції	487 088	345 034	508 182	0,71	1,47	-4,26	4,69
Дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):	3 330 933,00	3 477 455,00	6 292 310,00	1,04	1,81	-0,44	-6,54
Рентабельність (збитковість) доходу, %	14,62	9,92	8,08			-4,70	-1,85
Прибуток (фінансовий результат) від реалізації продукції	487 088	345 034	508 182	0,71	1,47	-5,00	5,21
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн	2 843 845,00	3 132 421,00	5 784 128,00	1,10	1,85	-1,12	-7,44
Рентабельність (збитковість) витрат, %	17,13	11,01	8,79			-6,11	-2,23

Аналогічна ситуація проглядається і по рентабельності витрат, де за рахунок зростання собівартості даний показник скоротився на 1,12% і 7,44% у 2020 і 2021 рр. Зменшення прибутку від реалізації у 2020 році призводить до зменшення рентабельності витрат на 5%, так в загальному у 2020 році рентабельність витрат скоротилася на 6,11%. У 2021 році зростання фінансового результату згладжує значні відхилення, за рахунок чого в цілому рентабельність витрат скоротилася лише на 2,23%.

В будь якій діяльності вагоме значення припадає на визначення можливих шляхів скорочення витрат, за незмінної кількості працівників, обсягів виробництва тощо.

За допомогою наведених методів факторного аналізу стає можливим визначення не лише справжніх факторів впливу, а й кількісна та якісна

величина такого впливу. Базуючись на одержаних результатах перед менеджером управління постає задача не лише визначити найбільш результативні зміни, а й створити умови для їхнього усунення в майбутньому. Що й робить факторний аналіз одним з головних інструментів в управлінській діяльності.

3.2 Точка беззбитковості як опорний інструмент в плануванні

Під час проведення внутрішньому аналізу витрат вагоме значення надається розрахунку точки беззбитковості. В своїй основі вона відображує той момент, коли доходи одержані від реалізації продукції основного виду діяльності покривають усі витрати понесені під час виробництва та збуту. Після настання цього моменту організація розпочинає отримувати чистий прибуток до оподаткування.

В процесі управління підприємницькою діяльністю даний показник застосовують в багатьох напрямках. Здебільшого аби розуміти який обсяг продукції необхідно реалізувати, аби почати отримувати прибуток.

Однак в процесі планування, точка беззбитковості слугує важливим інструментом моделювання. На даний показник постійно впливають такі змінні як:

- обсяг виготовленої продукції (одиниці, тони, кг, шт, тощо);
- ціна реалізації одиниці продукції, грн;
- змінні витрати одиниці продукції, грн;
- сума постійних витрат, які несе підприємство, тис. грн

Тому при моделюванні різних ситуацій, стає можливим вносити правки до цих факторів впливу. Наприклад, якщо врахувати індекс інфляції, можна спрогнозувати якою буде середня ціна на виготовлену продукцію на ринку товарів та послуг. Базуючись на цій цінні можна змоделювати ситуацію, коли підприємство працює за незмінною потужністю, а ціна на продукцію, та змінні і постійні витрати змінилися відповідно до індексу інфляції.

Результати такого розрахунку дозволять побачити не тільки необхідну кількість продукції до реалізації, а й величину доходу яке підприємство отримає.

Піддавати змінні можна не лише ціну, а власне обсяги виробництва, за незмінних цін та витрат. Для прикладу спрогнозуємо ситуацію, коли на підприємстві вийшов з ладу один з основних виробничих засобів, в результаті чого обсяги виробництва скоротилися на 20%. Підставивши одержані змінні в формулу розрахунку точки безбитковості стає можливим побачити, на скільки така ситуація вплине на збутову діяльність.

Варто вказати, що такий розрахунок можна проводити для будь якого часового періоду, починаючи від повного циклу фінансового періоду і закінчуючи одним робочим днем. Наприклад для малого підприємств важливо побачити на скільки вплинуть на діяльність вихідні та святкові дні, під час яких виробництво та збут продукції призупинено.

Важливо пам'ятати, що задля вірного розрахунку необхідно представити достовірні вихідні дані. На підприємстві ТОВ «Енселко Агро» у 2021 році виготовляється і реалізується продукція 5 різних видів. Кожен з яких має різну ціну, та величину змінних витрат.

Постійні ж витрати у кожному господарюючому суб'єкті представленні загальною сукупністю, які не припадають на якийсь окремий товар чи послугу.

Для підприємств які займаються виготовленням одного виду продукції чи послуги, це не створює проблем. Проте в тому разі, коли підприємницька діяльність пов'язана з широким асортиментом продукції то послуг, то перед управлінцем постає проблема в розподілі постійних витрат. Адже такий аналіз призначений здебільшого для одного виду продукції.

На сьогоднішній день існує ряд методик, за використанням яких проводиться чіткий розподіл постійних витрат на кожен окремий вид продукції.

Ці методики в свої основі мають чотири методи, кожен з яких є подібним до іншого, і в той же час абсолютно не схожим на решту. Вихідні результати від застосування кожного з них різняться, так як в їхній основі акцентується

увага на різних результативних показниках, саме тому на сьогоднішній день не існує єдиної думки щодо доцільності виокремлення одного з них як найбільш конкретного.

Таблиця 3.6. – Методи розподілу постійних витрат

I Метод	II Метод	III Метод	IV Метод
Розподіл постійних витрат ґрунтується на величині обсягу виробництва продукції	Розподіл постійних витрат залежить від величини змінних витрат обсягу продукції	Розподіл постійних витрат залежить від величини прибутку одержаного від реалізації обсягу продукції	Розподіл постійних витрат залежить від валової виручки від реалізації обсягу продукції

Основна суть та різниця між даними методами, представлена у таблиці 3.6. Доцільність застосування одного з таких методів криється в операційній діяльності та відповідного нахилу підприємства, які перш ніж проводити розрахунок, повинен взяти до уваги фахівець управління.

Таблиця 3.7 – Розподіл постійних витрат на продукцію у 2021 році

Показник	Пшениця озима зерно	Ріпак озимий	Кукурудза зерно	Соняшник	НДП	РАЗОМ
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1 195 125,78	400 951,67	3 172 158,63	1 515 451,42	8 622,50	6 292 310
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1 033 618,68	331 807,06	2 496 805,06	1 276 080,29	12 493,91	5 150 805
Виручка від реалізації обсягу продукції	517 487,53	183 419,65	1 535 258,45	678 855,85	431,52	2 915 453
Постійні витрати						1 773 948
Змінні витрати	677 638,25	217 532,02	1 636 900,18	836 595,57	8 190,98	3 376 857
Ціна одиниці продукції	4 880,69	11 067,15	4 236,69	11 659,83	6 673,76	38 518
Собівартість одиниці продукції	4 221,13	9 158,60	3 334,70	9 818,12	9 670,21	36 203
Валовий дохід від реалізації одиниці продукції	659,57	1 908,54	901,99	1 841,71	-2 996,45	2 315
Обсяг продажу	244 868,00	36 229,00	748 735,66	129 972,00	1 292,00	1 161 097
Обсяг продажу	21,1%	3,1%	64,5%	11,2%	0,1%	100%
Змінні витрати на одиницю продукції	2 767,36	6 004,36	2 186,22	6 436,74	6 339,77	23 734

Згідно з наведеними у таблиці 3.6 даними видно, що величина постійних витрат розподіляється по тих самих факторах впливу, що й розрахунок точки безбитковості. Основні показники необхідні для розрахунку розподілу постійних витрат та точки безбитковості у 2021 році наведені у таблиці 3.7.

Використовуючи дані наведені у таблиці 3.7, можна провести розподіл постійних витрат, результати якого наведені у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 – Розподіл постійних витрат на кожен окремий вид продукції

Показник	Пшениця озима зерно	Ріпак озимий	Кукурудза зерно	Соняшник	НДП	РАЗОМ
Розподіл сукупних постійних витрат, (I метод, по обсягу продукції)	374 114,50	55 351,43	1 143 934,16	198 573,97	1 973,94	1 773 948
Розподіл сукупних постійних витрат, (II метод, по ціні)	355 980,43	114 275,05	859 904,88	439 484,72	4 302,93	1 773 948
Розподіл сукупних постійних витрат, (III метод, по змінних витратах)	336 933,65	113 037,57	894 305,03	427 240,87	2 430,88	1 773 948
Розподіл сукупних постійних витрат, (IV метод, по виручці)	314 872,50	111 604,24	934 149,40	413 059,30	262,56	1 773 948

Наведені у таблиці 3.8 результати відображують на скільки впливає кожен фактор на кінцевий результат. Так наприклад, якщо використовувати метод розподілу постійних витрат по обсягу виробництва то на культуру озимої пшениці припадає близько 374 тисяч гривень. Тоді як за фактор впливу використовувати валову виручку, то на дану культуру згідно з розподілом припадає приблизно 315 тисяч гривень.

Перш ніж приступати до проведення розрахунку точки безбитковості необхідно взяти до уваги різницю між собівартістю та величиною змінних витрат, адже собівартість продукції включає в себе й певну частку постійних витрат, таких як: оренда приміщень та основних засобів, заробітна плата адміністративного персоналу, видатки на відрядження тощо.

Базуючись на наведених у таблиці 3.7 та 3.8 даних можна приступати до розрахунку точки беззбитковості, та її похідних: межі безпеки та індексу безпеки, таблиця 3.9.

Точка беззбитковості розраховується як частка від ділення сукупних постійних витрат на валову виручку одиниці продукції, інакше кажучи різниці від ціни одиниці продукції та змінних витрат.

Таблиця 3.9 – Точка беззбитковості у 2021 році, тис. т

Показник	Пшениця озима зерно	Ріпак озимий	Кукурудза зерно	Соняшник	НДП	РАЗОМ
I метод						
Точка беззбитковості	177,026	10,933	557,889	38,018	5,910	789,777
Межа безпеки	67,842	25,296	190,846	91,954	-4,618	371,320
Індекс безпеки	0,28	0,70	0,25	0,71	-3,57	
II метод						
Точка беззбитковості	168,445	22,572	419,370	84,143	12,883	707,413
Межа безпеки	76,423	13,657	329,366	45,829	-11,591	453,684
Індекс безпеки	0,31	0,38	0,44	0,35	-8,97	
III метод						
Точка беззбитковості	159,432	22,327	436,147	81,798	7,278	706,983
Межа безпеки	85,436	13,902	312,589	48,174	-5,986	454,114
Індекс безпеки	0,35	0,38	0,42	0,37	-4,63	
IV метод						
Точка беззбитковості	148,993	22,044	455,579	79,083	0,786	706,485
Межа безпеки	95,875	14,185	293,157	50,889	0,506	454,611
Індекс безпеки	0,39	0,39	0,39	0,39	0,39	

Згідно з тим, що постійні витрати розраховуються за допомогою чотирьох методів, то й відповідно точка беззбитковості, яка напряму залежить від величини постійних витрат, може розраховуватися за чотирма напрямками, результати яких наведено у таблиці 3.9.

Так наприклад, для того аби, покрити усі витрати понесені на вирощування та догляд за пшеницею озимою, необхідно реалізувати від 149 до

177 тисяч тон зерна, в залежності від обраного методу розподілу сукупних постійних витрат.

Показник межі безпеки, зображує ту величину продукції, яка приносить чистий дохід, інакше кажучи неоподаткований прибуток. В разі виникнення витрат від надзвичайних ситуацій саме з цього доходу їх можна буде покрити. Найрозповсюдженіша проблема, яку покриває межа безпеки полягає, в тому що товар може не реалізуватися, а залишитися на складі, як готова продукція. Інакше кажучи в майбутньому періоді така продукція принесе прибутки, однак саме цього року дохід буде відсутній. Даний показник розраховується як різниця між обсягом виробленої продукції та точки беззбитковості.

Ще одним важливим критерієм розрахунку беззбитковості підприємства виступає індекс безпеки. В своїй основі він відображує ту частину обсягу продукції яка приносить чистий дохід. Так, наприклад у 2021 році, в залежності від методу розподілу постійних витрат дохід приносить від 38% до 70% обсягу вирощеної продукції.

Представити точку беззбитковості можна і в графічному вираженні, в такому випадку не потрібно проводити якісь розрахунки, просто задати редактору необхідні вихідні дані і можна отримати результат. Точка беззбитковості знаходиться на перетині сукупних повних витрат і доходу, таблиця 3.2.

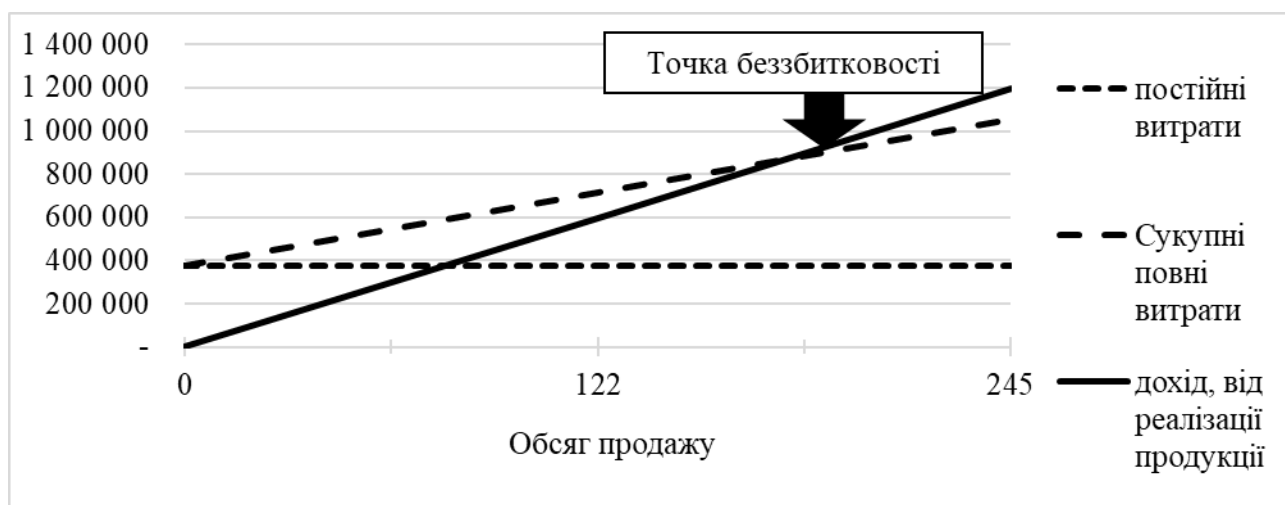

Рисунок 3.2 – Точка беззбитковості реалізації соняшнику у 2021 році за 1 методом розподілу сукупних постійних витрат

Згідно з рисунком 3.2., підприємству необхідно реалізувати близько 75% своєї товарної продукції аби покрити сукупні повні витрати, які відносяться до даної культури, отже прибуток одержується з 25% обсягу продажу.

Також можна зробити графік, який включає в себе усю виготовлену продукцію. Такий графік відображає виключно відносно можливу величину точки беззбитковості, так як не включає до уваги межу безпеки кожного окремого продукту, рисунок 3.3.

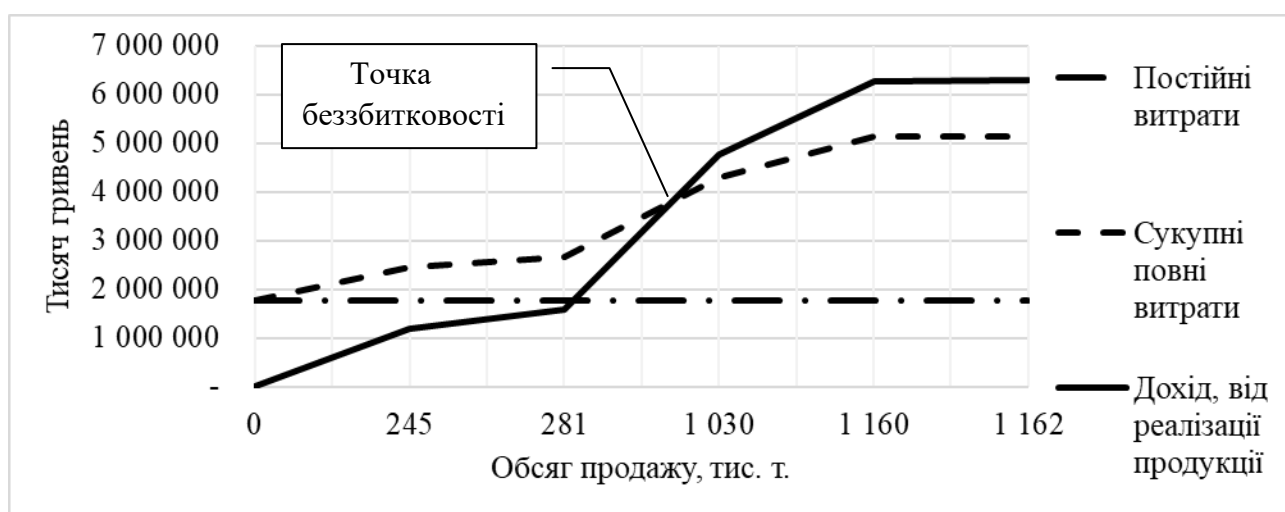

Рисунок 3.3 – Точка беззбитковості загального обсягу продукції

Зображений на рисунку 3.3, графік точки беззбитковості загального обсягу реалізованої продукції показує, що для повної беззбиткової діяльності підприємства необхідно реалізувати повністю усе вирощене зерно пшениці та ріпаку, а також значну частку кукурудзи, після чого буде одержано прибуток з залишків кукурудзи, соняшнику та культур вирощених на науково-дослідних полях.

Наведені вище методи аналізу розподілу постійних витрат підприємства та точки беззбитковості з її похідними можуть застосовуватися в процесі формування бюджету на наступний фінансовий період, адже одержана інформація прозвітує про наявний стан речей на підприємстві, а скориставшись методами моделювання точки беззбитковості стає можливим не лише

прогнозування майбутніх фінансових результатів, а й виділення окремих проблемних ділянок діяльності.

В процесі діяльності підприємству ТОВ «Енселко Агро» рекомендується впровадити наступні кроки, таблиця 3.10:

– ввести в використання власну ґрунтообробну, збиральну, посівну та обприскувальну техніку, за рахунок чого скоротяться витрати на оренду основних засобів, скоротяться витрати паливо-мастильних матеріалів, скоротиться час необхідний для основних виробничих процесів. Налагодиться облік та контроль за виробничим процесом;

Таблиця 3.10 – Рекомендовані заходи для збільшення прибутку на ТОВ «Енселко Агро»

Рекомендовані заходи	Методи здійснення заходів	Цілі, що досягаються	Показники ефективності, що характеризують результат
Збільшення обсягів виробництва	Введення в виробничий процес основних засобів, які стоять на обліку в резерві	Скорочення виробничого часу на ґрунтообробку та збір урожаю, скорочення орендної плати, збільшення чистого доходу	Зростання фондівіддачі до рівня попередніх років у розмірі 7-9%
Вірний розподіл витрат на обсяги продукції	Використання IV методу розподілу постійних витрат	Збільшення чистого доходу за рахунок вірного розподілу витрат по культурах	Зменшення точки беззбитковості по культурах за використання даного методу, зростання межі та індексу безпеки
Скорочення повної собівартості виробництва	Використання власної ґрунтообробної техніки в усьому масштабі виробництва	Скорочення прямих статей витрат на виробництво, зменшення частки витрат в доході, як наслідок зростання виручки	Зростання рентабельності витрат до рівня 17%

– оновити установки для варки карбамідо-аміачної суміші та засобів захисту рослин. Такі витрати дозволять не лише збільшити кількість робочих місць, а й скоротити витрати понесені на закупку даних обприскувальних

матеріалів, скорочення статей цих витрат призведе до зростання доходу від реалізації вирощеної продукції.

В перспективі провадження в життя наведених у таблиці 3.10 заходів створить умови для зростання кількості робочих місць, скорочення певних статей витрат, та зростання доходів. Ці зміни можна буде побачити за допомогою таких результативних показників як: зростання рентабельності витрат, продуктивності праці, точки беззбитковості, фондівдачі тощо.

ВИСНОВОК

Витрати відіграють важливу роль у господарюванні, саме з них формується дохід. Тому перед кожним управлінцем постає основне завдання: управління, облік та постійний контроль фінансових результатів.

Необхідно знати про кожен процес який відбувається під час виробництва та іншої діяльності, як ці процеси впливають на витрати, та як саме можна оптимізувати виробництво, щоб прибутки зросли, за незмінного рівня витрат.

Що ж до причин цих змін, то вони можуть бути як внутрішні, так і зовнішні. Якщо за результатами факторного аналізу виявлено, що фактори впливу походять з внутрішньої обстановки підприємства, то керівництвом підприємства приймаються рішення стосовно усунення чи мінімізації наслідків.

Для цієї клопіткої роботи в пригоді стануть запропоновані в третьому розділі методи математичного аналізу, які чітко відображають по яких статтях зафіксоване зростання, на яку суму, та який саме вплив ці зміни несуть на формування доходу. Так до прикладу зростання вартості основних засобів у 2021 році призвело до скорочення фондоддачі на 57%, що посприяло скороченню прибутку на більш ніж 8 370 тисяч гривень.

Однак якщо вплив зовнішній, тоді цю проблему не можливо вирішити, залишається тільки змінювати планування внутрішньої діяльності. До зовнішніх факторів впливу на діяльність підприємства ТОВ «Енселко Агро» можна віднести: зміну курсу долара; зміну мінімальної заробітної плати; зовнішньополітичні відносини держави; наявну енергетичну систему в державі; діяльність постачальників сировини; попит та пропозиція на світовому ринку зерна, інфляція тощо.

Для прикладу зростання курсу долара призвело до значного зростання усіх статей витрат підприємства, так як в абсолютній більшості точки збуту знаходяться за межами державних кордонів.

Зростання рівня мінімальної зарплати у 2020 році призвело до значного скорочення працівників підприємства, аби мати змогу гідно оплачувати роботу

працівників, які продовжили працю на підприємстві. Так протягом 2020-2021 років з робочих місць було звільнено 327 осіб, в основному з основного виробничого персоналу.

Щорічне зростання інфляції також має свої негативні наслідки, в результаті чого зростають прямі витрат підприємства, так наприклад у 2021 році собівартість продукції зросла майже в 2 рази у порівнянні з попереднім 2020 роком.

Зростання цін на оренду основних засобів змусило підприємство оновити власні основні фонди, в результаті чого у 2021 році середньорічна вартість основних засобів становить 1 628 тисяч гривень, що на 1 422 тисячі більше ніж у 2020 році.

Враховуючи усе сказане вище можна з упевненістю стверджувати, що діяльність будь якого господарського об'єкту невідривно пов'язана з зовнішньою обстановкою. Наслідки геополітичних відносин впливають навіть на маленькі підприємства, тому питання аналізу витрат та їх оптимізація було, і залишається по сьогодні одним з основних в життєвому циклі як людини, так і підприємств, і держав в цілому.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

- 1 Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. Я. Базилінська – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 328 с;
- 2 Бардаш М.С., Хоменко О.І. Асортиментна політика підприємства та шляхи її вдосконалення. [Електронний ресурс] Бардаш М.С., Хоменко О.І. // Ефективна економіка – 2016. – №11. – Режим доступу до журн. : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5288>;
- 3 Гармідер Л. Д. Дослідження формування товарного асортименту підприємства. [Електронний ресурс] Гармідер Л. Д. // Академічний огляд – 2014. – №1. – Режим доступу до журн.: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2016/1/14.pdf>;
- 4 Групування підприємств за розмірами зібраної площі основних сільськогосподарських культур [Електронний ресурс]: Держ. ком. статистики України – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/> ;
- 5 До питання формування асортиментної політики торговельного підприємства / Н.С. Степанюк, З.С. Петриченко //Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №1. – Т.1. – С. 202-204;
- 6 Економічна сутність та класифікація витрат в системі управління підприємством. [Електронний ресурс] Півнюк О. П. – Режим доступу.: <http://surl.li/ceecr> ;
- 7 Ільків Л.А., Класифікація витрат підприємства як необхідна передумова активного обліку і дієвого контролю. [Електронний ресурс] Ільків Л.А. // Облік і фінанси АПК: освітній потрал. – 2007. – №1-2. – Режим доступу до журн.: <http://surl.li/dwdhg>;
- 8 Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства: навч. пос. / М.Я. Коробов Київ: Знання, 2008. – 378с.;
- 9 Косова Т. Д. Організація і методика економічного аналізу: Навчальний посібник / Т.Д. Косова. – Київ : ЦНЛ, 2017. – 528с.;

10 Податки як головний важіль впливу на формування бюджету України. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін. Матеріали. всеукр. наук.-практ. конф. Ліннік Д.В., Лук'янова В.В. Полтава. – 2020. – с. 581-585.

11 Роль інформаційних систем в процесі управління підприємством. Актуальні проблеми економіки та управління: теоретичні і практичні аспекти : зб. матеріалів доп. учасн. VI Міжнар. наук.-практ. конф, Ліннік Д.В., Лук'янова В.В. 2021р.;

12 Точка беззбитковості, як основний фактор привабливості інвестиційного проекту. Матеріали I всеукр. Наук.–практ. конф. прис. пам'яті проф. Войнаренка М.П. Фінансово-економічна платформа парадигмальних змін повоєнного розвитку України», Ліннік Д.В., Лук'янова В.В. 2022р.;

